

PROFESÖR DOKTOR
NURAN TAŞLIGİL'e

Armağan

**BEŞERİ VE İKTİSADİ
COĞRAFYA
ARAŞTIRMALARI**

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Söheyla ÜÇİŞİK ERBİLEN
Dr. Güven ŞAHİN

EBY

ESKİ BABİL YAYINLARI

Scanned with
CamScanner

**PROF. DR. NURAN TAŞLIGİL'E
ARMAĞAN**

**BEŞERİ VE İKTİSADİ
COĞRAFYA
ARAŞTIRMALARI**

EDİTÖR

**Doç. Dr. Süheyla ÜÇİŞİK ERBİLEN
Dr. Güven ŞAHİN**

YAYIN KURULU

**Prof. Dr. Füsun BAYKAL
Prof. Dr. Özlem SERTKAYA DOĞAN
Doç. Dr. Süheyla ÜÇİŞİK ERBİLEN
Dr. Güven ŞAHİN**

REDAKSİYON

Dr. Celal ŞENOL

TASARIM ve DİZGİ

Yusuf YILDIZ

BASIM TARİHİ

ARALIK 2019

BASIM YERİ

**BABİL BASIM YAYINCILIK TİC. LTD. ŞTİ.
2. Matbaacılar Sitesi 1NB22 Topkapı-İstanbul
Tel: 0212 493 11 00
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 45346**

YAYINEVİ

**EBY ESKİ BABİL YAYINLARI
Ant Basım Yayın Medya Tic. Ltd. Şti.
2. Matbaacılar Sitesi 1NB22 Topkapı-İstanbul
Tel: 0212 565 39 90**

ISBN

978-605-69101-6-6

Scanned with
CamScanner

PROFESÖR DOKTOR
NURAN TAŞLIGİL'e
Armağan

FLORA TURİZMİ: ORMAN, ÇİÇEK VE İNSAN

Prof. Dr. Suna DOĞANER

*İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Coğrafya Bölümü*

GİRİŞ

Araştırmaya konu olarak flora turizminin seçilmesinin nedeni Türkiye turizm coğrafyası araştırmalarında bu konunun tematik olarak işlenmemiş olmasıdır. Türkiye’de yöresel turizm araştırmaları içinde bitki örtüsüne yer verilmiş olmakla beraber flora turizmi adı altında incelenmemiştir. Türkiye bitki örtüsü açısından bu turizm tipine çok uygun olmakla beraber bitki örtüsü turizmde sadece görsel etkisi açısından kullanılmakta orman, ağaç ve çiçekleri tanımaya yönelik turlar çok az sayıda kalmaktadır. Bu turizm tipinin tematik olarak incelenmesi alt dallarının isimlerinin Türkiye bilim ve turizm terminolojisine girmesi gerekmektedir. Araştırmada flora turizminin dünyada çok geliştiği bölgelerden örnekler verilmiş ve Türkiye bu alandaki potansiyeli açısından bütün olarak incelenmiştir.

Bu araştırmanın amacı, flora turizminin alt dallarını belirtmek bunu dünyadan ve Türkiye’den örneklerle incelemek, flora ve turizm arasındaki olumlu ve olumsuz ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Terminoloji için yabancı literatür taraması yapılmış Türkçede mevcut terimler karşılaştırılmış ve olmayanlar uygun karşılık bulunarak kullanılmıştır. Bu konuda yurt dışı ve yurt içinde yapılan araştırmalar analiz edilmiştir. Flora turizminin uygulamaları için yabancı ülkelerin ve Türkiye’nin tur programları incelenmiştir. Alan araştırması için örnekler seçilerek botanik parkı, milli park, orman ve yaylalarda gözlemler yapılmış ve fotoğraflanmıştır.

FLORA TURİZMİ: TANIMLAR VE KAVRAMLAR

Flora turizmi doğal bitki örtüsü ve insan eliyle oluşturulan orman, park, bahçelerin yürüyüş, manzara seyri, fotoğraf çekimi, bilimsel araştırma, inceleme vb. amaçlarla kullanılmasıdır. Flora terimi Latince çiçek ve bitki örtüsü anlamındadır Yunan ve Roma mitolojisinde ise flora bitkilerin ve çiçeklerin tanrıçasıdır. Turizmde Latince terimler ilgi görmektedir ayrıca mitoloji de ilgi çekmektedir bu nedenle flora turizmi bitki örtüsünü kapsayan turizm için çok uygun bir kavramdır. Flora turizmi çok geniş bir kavramdır kendi içinde 5 alt turizm tipine ayrılır. Bunlar orman turizmi, ağaç turizmi, botanik turizmi, çiçek turizmi ve bahçe turizmidir. **Orman turizmi**, ormanların ağaçları, yaban hayatıyla birlikte farklı bir yaşam alanı olarak gezilmesidir. Orman turizmi, ağaçlar, ağaççıklar, çalılar, otsu bitkiler, mantar ve likenler, memeliler, kuşlar, sürüngenler, böcekler vb. orman ekosisteminin tamamını içerir Orman turizminde başlıca faaliyet yürüyüş olmakla beraber yön bulma (orienteering) gibi yeni faaliyetler de içermektedir. Ormanın insan sağlığı üzerindeki ölçülebilir olumlu etkileri olması orman turizminin gelecekte en önemli turizm tipi olacağını göstermektedir. Güneşin zararlı etkilerinin öğrenilmesi deniz turizmine ilgiyi azaltmış turistleri sağlık için farklı turizm tipleri aramaya yöneltmiştir. Ormanda kuş sesleri, ağaç kokuları, çiçek kokuları, dalların arasından süzülerek gelen güneş ışığı, ağaçlar

tarafından temizlenen hava, kentlerde enerjisi tükenen morali bozulan insanlara yeniden sağlık ve enerji sağlamaktadır. Bunu sağlayan Japonca'dan bir terimle "orman banyosu"dur (shinrin-yoku). Orman banyosu, spordan çok meditasyon amaçlı sessiz ve sakin bir yürüyüşle yaklaşık 2-3 saat doğa içinde bulunmayı içerir. 1980 li yılların başında Japonya Orman Bakanlığı bu terimi terminolojiye kazandırmıştır. **Ağaç turizmi**, belirli bir ağaç türüne ve bu türün yoğunlaştığı ormanlara yöneliktir. Bu turizm tipinde karışık türlerden oluşan ormanlar içinde bütün orman değil, sedir ağacı, sığla ağacı gibi tek bir ağaç türü önemlidir. Türkiye'de bu tip turlar "sığla ağacı turu" gibi ağaç cinsi adıyla yapılırsa da turizm terminolojisine "ağaç turizmi" olarak yerleşmemiştir. Fakat uluslar arası turizm literatüründe "tree tourism" olarak yer almaktadır. Ağaçlar turistlerin ilgisini yaşlı ağaçlar, dev ağaçlar, ilginç ağaçlar gibi farklı açılardan çekerler. **Botanik turizmi** bitkilerin tanınması, kullanım alanları ve mitolojik hikayelerini içerir. Botanik turizmi belirli bir alanda bütün veya seçilmiş bitki türlerini içerdiği gibi, endemik bitkileri veya tıbbi bitkileri de içerebilir. Özel bitki türlerine yönelik turlar "endemik bitkiler turu" ve "şifalı bitkiler turu" adlarında yapılır. Çiçekler renkli görünüşleri ve kokularıyla insanlar için vazgeçilmezdir turizm de insanların bu tutkusundan faydalanmaktadır. **Çiçek turizmi** "lâle" gibi tek bir çiçek türüne yönelik olabildiği gibi kır çiçekleri, sucul bitkilerin çiçekleri, kıyı kumulları çiçekleri, yayla çiçekleri, alpin çiçekler ve çöl çiçekleri gibi farklı ortamların çiçeklerine yönelik olabilir. Çiçekler bir ülkenin veya kentin sembolü olabilir bu şekilde de buldukları yere ilgi çekerler. **Bahçe turizmi** kent içinde veya çevresinde düzenlenmiş kültür bahçelerini (Japon bahçesi, Pers bahçesi vb.), parkları, botanik bahçeleri ve saray bahçelerini içerir.

1. ORMAN TURİZMİ

Ormanlar başta yağmur ormanları olmak üzere longoz ormanları, yaşlı ormanlar, kent ormanları gibi farklı özelliklerle turizmin ilgi alanıdır. Dünyada orman turizmine konu olan en önemli ormanlar, "yağmur ormanları" olarak tanınan zengin ve yoğun bitki çeşitliliği olan ormanlardır. Ekvador, yağmur ormanları turundan önemli gelir etmektedir. Malezya'da Pahang'da Taman Negara ulusal parkında dünyanın en eski yağmur ormanlarından birisi bulunur. Madagaskar'da Atsinanana yağmur ormanları, Avusturalya'nın Gondwana yağmur ormanları ve Queensland Nemli Tropikal Bölgelerinin yağmur ormanları ünlüdür. Yağmur ormanlarıyla içiçe bulunan sis ormanları da (bulut ormanı) turizmde ilgi görür. Yağmur ormanları olan dağlık bölgelerde deniz seviyesinden itibaren 500 m'den sonra sis ormanları görülür. Alçak kesimler yağmur ormanı yüksek kesimler ise sis ormanıdır. Sis ormanları bulutlarla örtülüdür ve ağaçlar su ihtiyacını doğrudan bu bulutlardan sağlar. Sis ormanlarının bir diğer ismi yosunlu ormandır ağaç gövdeleri yosunlarla ve epifitik bitkilerle kaplıdır. Türkiye'de Doğu Karadeniz'de ılıman kuşak yağmur ormanları görülür. Bu ormanlar Fırtına Deresi Vadisi ve bu vadiye açılan derelerin vadileri boyunca yer alır. Yağmur

ormanlarında yüksek kesimlerinde bulutlar ağaçlar arasında dolaşır ve turistler için fotoğraf çekiminde güzel manzaralar oluşturur.

Türkiye'nin bütün ormanları orman banyosu için uygundur. Özellikle büyük kentlere yakınlığı açısından Samanlı Dağları, Uludağ, Istranca Dağları, Bozdağlar, Murat Dağı, Bolu Dağları, Kaçkar Dağları ve Toros Dağları bu konuda örnek verilecek dağlardır. Türkiye'de orman turizmine en uygun ormanlar Doğu Karadeniz dağlarının ormanlarıdır. Yoğun yerleşim alanlarına uzak, zengin ormanaltı bitki örtüsü, yaban hayatı ve su kaynaklarına (dere, şelâle, göl) sahiptir. Seyehat şirketleri de yürüyüş turlarını bu ormanlara yapmaktadır. Türkiye'nin orman turizmi açısından ünlü ormanları Yenice ormanları (Karabük) Abant ormanları (Bolu), Hacer ormanı (Aladağlar), Domaniç ormanları (Kütahya), Beynam ormanı (Ankara), gibi özel olarak adlandırılmıştır. Uludağ bitki zonlarının görüldüğü nadir yerlerden birisi olarak orman turizmi için çok uygundur.

Bilimsel açıdan çok önemli olan yaşlı ormanların da orman turizminde yeri bulunur. Avrupada yaşlı kayın ormanları (*Fagus sylvatica*) "Karpatlar Kadim Kayın Ormanları ve Almanya Eski Kayın Ormanları" olarak Dünya Miras Listesine alınmıştır. Bu açıdan Türkiye'nin önemli zenginliği Çamlıhemşin (Rize) Fırtına deresi Palovit şelâlesi ve Meydanköy yakınlarında yaşlı şimşir (*Buxus sempervirens*) ormanlarıdır. 15 hektarlık bir alanda 6-8 m. boylarında anıtsal ağaçların olduğu alan "gen ormanı" özelliğindedir.

Yağmur ormanlarına benzeyen bir orman alanı longoz ormanlarıdır. Longoz, yılın belli dönemlerinde veya yıl boyunca taban suyunun yükselmesine bağlı olarak bataklık ve göllerde oluşan orman olarak da nitelendirilir. Longozların yağmur ormanlarına benzemesi gür olmasıdır fakat yağmur ormanları sadece yağışa ve hava nemine bağlıdır longozlar ise daha çok taban suyuna bağlıdır. Bu açıdan longozlar tropikal bölgelerin mangrove ormanlarına benzerler mangrove ormanları da longozlar gibi tatlı ve tuzlu suyun karıştığı yerlerde yetişir. Bulunduğu yerler ise genellikle gelgit olayının olduğu okyanus kıyılarıdır. Longozların orman turizmi açısından önemi bitki yoğunluğu ve sulak tabandır. Longoz ormanları, bitki çeşitliliği açısından zengin ağaçları, kuşları ve çiçekleriyle orman yaşamının tam olarak izlendiği yerlerdir.

Türkiye'de longoz alanları sınırlıdır özelliğini koruyan ve turizmde önemli olanlar İğneada longoz ormanları, Karacabey longoz ormanları, Acarlar longozu, Sarıkum longozudur. İğneada longoz ormanları 3 büyük göl ve birkaç küçük göl çevresindedir. Büyük longoz ormanları Erikli Göl Longozu, Mert Gölü Longozu, Saka Gölü longozudur. Hamam gölü, Pedina gölü ve Rezve deresi boyunca küçük longoz ormanları bulunur. Bu ormanlarda karışık orman ağaçları görülür (dişbudak, kayın, gürgen, kızılâğaç, karaâğaç, ihlamur, üvez, saplı meşe, sapsız meşe, ova akçaağacı, çınar yapraklı akçaağaç). İğneada longozları turizmde yürüyüş turlarıyla değerlendirilmektedir. Bu yürüyüşler göl çevrelerini ve ormanı kapsadığı gibi kanolarla örneğin Mert gölünün deniz kıyısında başlayıp subasar orman içine doğru kano turları bulunmaktadır. İğneada Longoz Ormanları milli park olarak koruma altındadır.

Acarlar longozu, Karadeniz kıyısından 700m içeridedir özelliği tek parça olmasıdır. Sakaryada Acarlar longozunun korunması için turizme açık olan kısım sınırlıdır 750m.lik ahşap platform üzerinden gezilmektedir (Fotoğraf 1). Çevre düzenlemesi olarak otopark ve lokanta bulunur. 16 km'lik longozun 4 km'lik kısmında tekne turları bulunmaktadır ayrıca deniz bisikletiyle gezmek mümkündür. 2018 yılında yaz mevsiminde 3 ayda 500 bin kişi longozu gezmiştir. Acarlar longoz ormanında dişbudak (*Fraxinus ornus*), kızılalağaç (*Alnus*), karaağaç (*Ulmus campestris*), kızılcık (*Cornus*), gürgen (*Carpinus betulus-Carpinus orientalis*), fındık (*Corylus*), akçaağaç (*Acer platanoides- Acer campestre*), üvez (*Sorbus torminalis*) ve kayın (*Fagus orientalis*) görülen türlerdendir. Ormanın hâkim ağacını dişbudak (*Fraxinus ornus*) oluşturmaktadır (Gönençgil, 2015:34).Göl çevresi, su menekşesi, göl soğanı, bataklık eğreltisi, su küpesi, sarı nilüfer, beyaz nilüfer, su keneviri gibi bitkileri incelemek açısından önemlidir. Acarlar longozu ile Karadeniz kıyısı arasındaki kumsallarda zambak ve sütleğen, peygamber çiçeği, katırtırnağı ve kum sazları görülebilir.

Susurluk ırmağının Yeniköy yakınlarında Kocaçay deltasında Dalyan lagünü kenarında Karacabey longozu zengin flora ve faunaya sahiptir. Göçmen kuşların mola yeri olduğundan kuş gözlemciliği için kuş gözlem kulesi yapılmıştır. Sarıkum longozu İnceburun (Sinop) yakınlarında Sarıkum gölü ve çevresinde yer alır. 1987 yılında Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiştir. Bir başka longoz Samsun'da, UNESCO Dünya Miras Listesinde Geçici Listesinde Kızılırmak Kuş Cenneti alanında Galerîç Longozudur (Yörükler Longozu). İlkbaharda yaprak döken orman günümüzde parçalanmış sadece Yörükler Beldesi kuzeyinde Galerîç Ormanı bütünlüğünü

Fotoğraf 1. Acarlar Longozu (Suna Doğaner Arşivi)

korumaktadır. Kızılırmak deltası su kuşları için önemli olduğundan kuş gözlem kulesi yapılmıştır.

Ormanların turizme kazandırılması için bazı mekansal düzenlemeler gerekir. En önemli düzenlemeler milli parklarda yapılmaktadır. Milli parklar korumayla birlikte mekansal düzenleme yapılan önemli orman alanlarını belirli bir sınırlama içine alan alanlardır. Milli Parklar en çok koruma değerine sahip ormanları, şelâle, göl vb. su kaynaklarını ve yaban hayatını barındırır. Ormanların milli park olarak korunması onların turizm açısından gezilmesini kolaylaştırır. Dilek Yarımadası Milli Parkı *Akdeniz Flora Bölgesi elementleri ve Avrupa Sibiryâ Flora Bölgesi elementleri* içermesi bakımından önemlidir. Bu benzersiz çeşitlilik nedeniyle Dilek Yarımadası ve Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, **Avrupa Konseyi** tarafından “*Flora Biogenetik Rezerv Alanı*” kabul edilmiştir. Dilek yarımadasında maki bitki örtüsünün en sağlıklı örnekleri yer aldığından “maki turları” için uygundur. Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) 1992 yılında Avrupa'nın biyolojik çeşitlilik bakımından en değerli ve acil olarak korunması gereken 100 ormanını Avrupa ormanlarının sıcak noktaları olarak belirlemiştir. Sıcak noktalar dünyada endemik tür bakımından zengin ve aynı zamanda hızla habitat kaybına uğrayan alanlardır. Bu alanlardan 9'u Türkiye'de yer alır bunlar Amanos Dağları, Fırtına Havzası, İstanbul Ormanları, İbradı-Akseki ormanları, Datça ve Bozburun Yarımadaı, Babadağ ve Küre ormanları ve Yenice ormanlarıdır.

Orman, ağaçları, orman altı bitkileri, yaban hayatıyla her zaman insanların ilgisini çekmiştir. Fakat insanın bunları tanınması ancak orman içinde insan boyuyla sınırlı kalmıştır. Ağaçların üst seviyelerinde yaşamı görmek mümkün olmamıştır. Orman turizminde en modern uygulama ağaç seviyesinin üstüne çıkan asma yollar yapılarak turistlerin ormanı, ağaçları, kuşları yukarıdan seyretmek olanağı sağlanmasıdır. Ülkeler ormanlarını ağaç tepesi parkurlarıyla “kanopi yürüyüş yolu”, “ağaçlar üzerinde yürüyüş”, “havada yürüyüş” turları gibi turizmde pazarlamaktadır. Ağaçlar üzerinde yürüyüş (Treetop Walkway) yabancı literatürde “canopy walkways (kanopi yürüyüş yolu)”, “treetop walkways (ağaç üzerinde yürüyüş yolu)” veya “airwalk (havada yürüyüş)”, “way fly” veya “sky walk” olarak adlandırılır. İlk yürüyüş yolları ormanda kanopi içinde ağaçtan ağaca köprüler olarak planlanmıştır. İlk olarak da bilim insanlarının kanopi araştırmalarında ormanların üst bölgeleri hakkında araştırma yapmaları için tasarlanmıştır. Günümüzde ise bu ağaç üzerinde yürüyüş yolları orman turizmi için geniş anlamda ise ekoturizm için inşa edilirler. Bunlara en güzel örnekler Avusturalyâdadır O'Reilly's Lamington Milli Parkında ahşap ve halattan yapılmış bir asma köprü bulunmaktadır. Turistler bu köprüyle ulusal parktaki botanik bahçelerine ulaşmaktadırlar. Bir diğer örnek Otway Fly, (Havada Yürüyüş) yoludur ağaçlar üzerinde yapılan yürüyüş yollarının en uzununu ve en yüksekidir (Fotoğraf 2).

Ormanlar yolun olmadığı ve insanların çabuk kaybolduğu yerlerdir. Bu nedenle orman turizminde yürüyüş ve bisiklet tur hatlarının işaretlenmiş ve ağaçların künyeleri yazılmış olması gerekir. Bu konuda Türkiye'den en güzel örnek Yenice ormanlarıdır. Yenice Ormanları, Bolu Dağları'nın kuzeybatısında İncedere, Şimşirdere, Çitdere su toplama havzalarını ve Safranbolu ilçesinin batısında yer alan ormanları içeren bölgede 100 metreden başlayarak yaklaşık 2000 metreye kadar yükselen engebeli yeryüzü şekillerine sahiptir. Bu topografya sayesinde biyolojik çeşitliliğini koruyabilmiştir. Türkiye'nin odunsu tür çeşitliliği en yüksek olan Yenice Ormanları, anıt niteliğindeki ağaçları, derin vadileri, akarsuları ve barındırdığı yaban hayatı çeşitliliğiyle Avrupa'nın 100 orman sıcak noktasından biri kabul edilmektedir. Doğa Derneği'nin Türkiye'de belirlediği 305 Önemli Doğa Alanı'ndan da birisidir.

Fotoğraf 2. Ağaç Üzerinde Yürüyüş Yolu Otway Fly /Avusturalya

Orman turizminde bir diğer mekansal düzenleme ağaç otelleridir bu otellerde odalar ağaçlar üzerindedir. Ağaç otellerde konaklamak, orman havası, kuş sesleriyle gerçek anlamda yaşama olanağı verir. Kumluca Olympos mevkiinde bu tip ağaç üzerinde yapılmış otel odaları bulunmaktadır. Orman turizminde en önemli mekansal düzenlemeler milli parklarda bulunur. Bu düzenlemeler çeşitli rekreasyonel faaliyetlerle ilgilidir (piknik vs.). Bunlar arasında orman turizmiyle ilgili olanlar yürüyüş parkurları, çok amaçlı (kuş gözlemi, seyir, dinlenme vb.) kuleler, yağmur barınakları, teleferik yer alır. Uludağ'da teleferik 4 mevsim ormanın farklı renklerini görmek için uygundur. Hatıla Vadisi Milli Parkının bitki örtüsü ve yaban hayatının oluşturduğu doğal güzellikleri seyretmek için Sıkıldım Kayalığında 2015 yılında yapılmış olan 220 metre yüksekliği ile Türkiye'nin en yüksek cam seyir terası bulunmaktadır.

Orman turizminde bir diğer düzenleme kent ormanlarıyla ilgilidir. Kent ormanı kavramı ülkelere göre farklılık gösterir. Bu kavram İngiltere, Yunanistan, Hollanda, Çin, A.B.D. de kent içindeki parkları, yol kenarı ağaçlandırmalarını ve kent içindeki doğal alanları kapsar. İrlanda ve Finladiya'da kent ormanları kent alanı içinde ve çevresinde temel amacı rekreasyon olan orman alanlarıdır. Türkiye'de kent ormanı sağlık, spor, estetik, rekreasyon, flora ve faunanın tanıtılması amaçlarıyla kentler ve büyük yerleşmeler içinde ve çevresindeki düzenlenen orman alanlarıdır ve orman turizminin ilgi alanı içindedir.

Türkiye'de kent ormanı kavramı geç girse de uygulaması çok eskidir. İlk uygulamalar İstanbul'un fethiyle birlikte Haliç sırtlarında başlamış ve Boğaz sırtlarında korularla devam etmiştir. Kuru şehir sınırları içinde veya yakın çevresinde bulunan çevresi sınırlandırılmış doğal orman parçaları veya sonradan ağaçlandırılmış bakımlı yeşil alanlardır ismi de korumaktan türediği için çok anlamlıdır. Osmanlı kentinin korunmuş orman parçaları Osmanlı kayıtlarında çok geçer padişah isimleri veya döneminin ileri gelenlerinin isimlerini taşırlar. İstanbul koruları Boğaz'a hakim tepelerde yer alırlar başlıcaları İstanbul Ayazağa Korusu, Hacıosman Korusu, Emirgan Korusu, Yıldız Parkı Korusu, Hidiv İsmail Paşa Korusu, Küçük Çamlıca Korusu, Beykoz Korusudur. Ankarada Atatürk Orman Çiftliği Cumhuriyet Döneminin ilk kent ormanıdır. Türk halk kültüründe mesire yerleri olarak ormanların kullanımı yerleşme tarihi kadar eskidir. Konya Meram Bağları ve Antalya ormanlarının kullanımı örnek olarak verilebilir.

Orman Genel Müdürlüğünün 2003 yılında başlattığı "Kent Ormanı Projesi" ile kent yakınında veya bitişiğindeki ormanlar kent ormanı olarak düzenlenmeye başlanmıştır ve 2016 yılına kadar 145 kent ormanı düzenlenmiştir. Kent ormanları yürüyüş parkuru, bisiklet yolları, seyir terasları, kır kahvesi, kamelya, oturma bankları, yağmur barınakları, seyir terası, çeşmeler vb. düzenlemelerle kurulmuştur.

Orman turizminin içinde özel bir ilgi alanı "mantar turları"dır. Mantarlar bitki veya hayvan olmayıp fungi ailesinden canlılardır. Mantarlar ve ormandaki bitkiler arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Mantarlar ormanda yaşayan canlılar olarak orman turizmi içinde yaşam ortamları incelendiği gibi özel ilgi alanı olarak "mantar turları" düzenlenmektedir. Yurt dışında "mantar toplamak" yerine "mantar avlamak" terimi yer alır ve toplayanlar "mantar avcısı" olarak adlandırılır, mantar avcılığı doğa sporu olarak yapılır. Mantarlar turizmde "avcılık ve gurme turları"nın ilgi alanıdır. Bunlar arasında en ünlüsü İtalya'da "trüf mantarı avcılık ve gurme turu" olarak yapılmaktadır. Bu turlarda trüf mantarı doğal ortamda hangi ağaçların altında yetişir? nasıl bulunur? nasıl toplanır? öğretilmektedir. Trüf mantarı Avrupa kıtasının Akdeniz kıyılarında bulunur pekçok tur şirketi İtalya'da ekim ayında Piedmont, Le Marche ve Toskana bölgelerine mantar çıkarma turları düzenler. Trüf mantarı

yeryüzünün “gri elması” veya “siyah elmas” olarak adlandırılır. Trüf yeraltı mantarıdır ormanlık alanlarda meşe ve kestane ağaçlarının köklerinde yetişir, yerleri Fransa ve İtalya’da eğitilmiş köpeklerle bulunur. Trüf mantarı içinde Türkiye’nin de bulunduğu İspanya, Fransa ve İtalya’da doğal ortamda yetişmektedir. Akdeniz havzasındaki kışlık trüf olarak adlandırılan *Tuber melanosporum*, Akdeniz ikliminin hakim olduğu bölgelerde yılda 1500 mm.’ye kadar yağış alan yerlerde kışın ortalama sıcaklığın -10*’ye düşmediği yerlerde doğal olarak yetişir. Ekim-kasım aylarında, toprak altında biten beyaz trüf mantarı, İtalya’nın kuzeybatısında bulunan **Piemonte Bölgesi’nde** çıkar. Bu bölgede küçük bir kasaba olan Alba, beyaz trüf mantarı ile ünlüdür.

Türkiye’de mantar turları turizm piyasasında yer almaktadır. İstanbul’da Belgrad ormanı ve Polonezköy ormanlarında, Istranca Dağları, Ilgaz ve Küre Dağlarında, Çatak Konyonunda (Kastamonu), Ballıdağ’da (Daday), Bodrum Yarımadasında mantar turları düzenlenmektedir. Bu turlarda zehirli ve zehirsiz mantar ayrımı, mantar toplarken kullanılan malzemeler vb. gösterilmektedir. Daday’da Kastamonu Mantar ve Doğa Festivali, Fethiye’de Dastar Bezi ve Kuzugöbeği Mantar Festivali düzenlenmektedir.

Fosil ormanlar turunun içeriği ise orman turizminden farklıdır. Fosil ormanlarda yaşam jeolojik dönemlerde son bulmuştur. Fosil ormanlar asıl olarak jeoturizmin konusudur fakat jeolojik dönem ağaçlarını ve ormanlarını merak edenler için orman turizmine girer. Fosil ağaçlar yerli ağaçların tarihi anıtlarıdır. Yapısı bozulmamış fosil orman oluşumu Seben’de (Bolu) bulunmaktadır milyonlarca yıl önce yaşadıkları yerde korunmuşlardır. Çam, sedir, sığla, sedir ve palmye ağaç türlerinden oluşan fosil orman bilimsel açıdan da çok önemlidir. Akdeniz çevresindeki dağlarda görülen bu türler 18-20 milyon yıl önce burada farklı bir iklimin olduğunu göstermektedir. Osmanlı köyü (Manisa) fosil ormanları 20-25 milyon yıl önce Yunt Dağı volkanizması sonucunda oluşan lahar akıntısı sonucu oluşmuştur (Yurtseven, 2018). Çamlıdere (Ankara) yakınlarında Pelitçik köyü güneyinde Kuztepe mevkiinde taşlaşmış ağaç fosil ormanları 15-23 milyon yıl önce (Erken Miyosen) gelişmiş balıca çam, meşe ve diğer ağaçlardan oluşan ormanın fosil kalıntılarıdır (Fotoğraf 3). Çamlıdere fosil ormanı tuf ve küllerden oluşan volkanik unsurların organik materyalin üstünü örtmesiyle silişleşme sonucu oluşmuştur (Türkoğlu, Gürgen ve Çiçek, 2009: 153). Bu fosil orman jeoturizmle birlikte jeolojik dönem ormanlarını merak edenler için turizme açıktır. Soğuksu Milli Parkı içinde fosil ağaç bölgesi bulunur. İzmir kent ormanı içinde 15 milyon yıllık ağaç ve yaprak fosilleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 3. Pelitçik-Yahşihan Fosil Orman Kalıntıları (Çamlıdere) (Suna Doğaner Arşivi)

2. AĞAÇ TURİZMİ

Ağaç turizmi çekici bir özelliği olan ağaçlara yöneliktir. Bu özellik ağacın çok yaşlı olması olabilir. Ağaçlar adeta ölümsüz yaratılmıştır doğal bir afet veya insan eliyle hayatlarına son verilmektedir. Bunu yaşları 10.000 yıla kadar uzanan ağaçlar göstermektedir. Anadolu'da da yaşları binlerce yıl olan ağaçlar bulunmaktadır. Zonguldak'ta bulunan porsuk ağacının (*Taxus baccata*) yaşı 4000 yılı geçmektedir. Banyan ağacı, Ejderha Ağacı (Kanarya Adaları), Baobab ağaçları (Şişe ağacı) (Sokotra Adaları, Madagaskar) dünyanın ilginç ağaçları olarak turist çekerler.

Türkiye'de ağaç turizmi için sedir ağacı, sığla ağacı, huş ağacı, ladin ağacı, servi ve zeytin ağacı örnek olarak verilebilir. Sedir ağacını, özelliklerini, tarihçesini merak edenler için Toros Dağları uygundur. Ayrıca Beydağları, Köprülü Kanyon, Altınbeşik Mağarası, Aladağlar Milli Parklarında sedir ağacı turları yapılabilir. Sığla ağacı turları için Köyceğiz ve Marmaris ormanları uygundur. Sığla ağacı yağı elde edilmesi turistlere uygulamalı gösterilebilir. Şifalı ve kutsal sayılan huş ağacını görmek için Munzur Vadisi Milli parkının Ovacık suyunun iki kesimine tur düzenlenebilir. Kasnak meşesi (*Quercus vulcanica*) Türkiye'de orman olarak Yukarı Gökdere köyünde (Eğirdir) yer

alır ve tur programlarına alınmıştır. Dünyada Ebe çamı'nın (Ehrami karaçam) doğal en yoğun yayılış alanı Vakıf Köyündedir (Tavşanlı) Tabiatı Koruma Alanı olarak korumaya alınmıştır (Ünalı, 2004: 71). Servi ağaçlarına (*Cupressus sempervirens* L.) yönelik bir tur için Köprülü Kanyon milli parkına gitmek gerekmektedir. Parkta 436 hektarlık doğal servi ormanı Akdeniz bölgesinin en büyük servi ormanıdır (Sabuncu ve Çalışkan, 2008: 57). Ladin ormanlarını görmek için Karagöl-Sahara milli parkına gitmek gerekir. Türkiye'nin en önemli ıhlamur ormanı Karacabey'dedir bu ormanda ıhlamur hasadı turizmde ilgi görebilir. Yumurtalık lagünü Halep çamının doğal yayılış gösterdiği iki alandan birisidir. Türkiye'de ağaç turizminde Uludağ göknarı (*Abies nordmanniana* ssp. *Bornmuelleriana*) Türkiye'nin endemik ve önemli bir ağaç türü olarak önemlidir. Uludağ göknarının izini takip edenler için Uludağ'da 1500 – 2100 m.'ler arası uygundur.

Ağaçları özellikleriyle öğrenmek isteyenler için "sakız ağacı"da (*P.lentiscus* var. *chia Duham.*) önemlidir. Türkiye'de yabancı sakızlar maki içinde yer almakla beraber damla sakızı üretiminde kullanılan sakızın (*Pistacia lentiscus* L.var. *chia*) Sakız Adası güneyinden Çeşme yarımadasına getirildiği tahmin edilmektedir. Ege Denizi'nde bir adaya (Sakız Adası) ismini veren sakızlıklar Türkiye'de Çeşme'nin Sakız Adasına bakan kısmında, Alaçatı'da, Çiftlikköy'de ve Payamlı köyü (Seferihisar) bulunmaktadır. Yapraklarını dökmeyen bir tür olduğu için görsel olarak da bulunduğu yere renk katar.Fakat insanların asıl ilgisini çeken bu ağaçtan damla sakızı elde edilmesidir. Nisan ve mayıs aylarında gövdesi ve dalları çizilen ağaçtan akan güzel kokulu sıvı akarken aldığı şekille damla sakızı olarak adlandırılmıştır. 2-4 hafta arasında katılaştır ve bundan sakız, sakız reçeli, sakız dondurması, sakız rakısı yapılır bunlar da turistik ürün sınıfına girmiştir.

Ağaçların mitolojik öyküleri de turistlerin ilgisini çeker. Hakkında en çok öykü yazılan ağaçlar zeytin, defne, sığla ağacı, çınar, incir, kavak, keçiboynuzu, sedir, servi ve mersin ağacıdır. Yaşlı ağaçlar dünyada ve Türkiye'de anıt ağaçlar olarak korumaya alınırlar. Anıt ağaç, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 05.11.1999 tarih ve 666 no'lu kararına göre "Tabiat yapısı, ölçüleri ve diğer özellikleri bakımından anıtsal nitelikler kazanmış bulunan ağaçlar" olarak tanımlanmış ağaçlardır. Normal insan ömrünün 15-20 katı uzunluğunda yaşam sürecine sahip olan anıt ağaçlar, 900-1000 yıllık hayatları boyunca tarihsel olaylara tanık olurlar. Anıt ağaçların doğal ortamda kendi halinde yaşayabilmesi ve kuşaklar arasında bir bağ sağlayacak kadar uzun ömre sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle, kavak, söğüt gibi ağaçlar anıt ağaç sayılmazlar. Diğer taraftan ise görsel güzellik taşıması da gerekmektedir. Ömrü uzun olan şimşir gibi ağaçlar da bu nedenle anıt ağaç kabul edilmezler.

Ağaçları anıt yapan üçüncü grup özellikler ilgili ağaçlara atfolunan moral ve kültürel ayrıcalıklardır.Fiziksel boyutlar yönünden olağanüstü sayılmasa da, yöre

kültüründe olumlu veya olumsuz, gerçek veya hayal ürünü, mistik veya folklorik bir öyküye sahip olmak ya da yöresel veya ulusal tarihte kimi olaylar ile özdeş hale gelmek ve onlara tanıklık etmek de ağaçlara anıtsal nitelik kazandırmaktadır. Bugün cami, mescit ve türbe avlularında karşılaşılan ulu çınarlar, serviler ve ihlamurlar, bu mistik kültürün bizlere armağan ettiği birer doğal mirastır.

Anıt ağaç olabilecek türler Menengiç (*Pistacia terebintus*), *Phoenix canariensis*, Sapsız meşe (*Quercus petraea*), Adi çitlembik (*Celtis australis*), Adi ceviz (*Juglans regia*), Lübnan sediri (*Cedrus libani*), Pırnal meşesi (*Quercus ilex*), Andız (*Arcetros drupacea*), Doğu çınarı (*Platanus orientalis*), Kokulu ardıç (*Juniperus foetidissima*), Kırmızı okaliptüs (*Eucalyptus camalduenensis*) ve Zeytin (*Olea europaea*)'dir. Anıt ağaçlar kent içinde ormanda veya herhangi bir yerde tek ağaç olarak bulunabilir ve ağaç turizminin ilgi alanına girerler. Türkiye'de bulunan anıt ağaçlara örnekler: Oklubalı Ardıçları (İnönü), Mızıkçam (Domaniç), Yavuz Selim Meşesi (Bedirge-Hatay), Taşlıçınar (Gülhane-İstanbul), Kestane ağaçları (İbradı), Uşaklı Çam (Güvemköy-Bolu), Zeytin Ağacı (Selatin Köyü-Aydın) verilebilir. Bahadır köyü (Banaz) Tepedelen mevkiinde çam ağacı 500-1000 yaş arasındadır. Kütahya Kumarı mahallesi Boyacık mevkiinde 3 kestane ağacı 1000 yaşındadır. Domaniç'in Domur köyünde mızık çamı (Beşik çamı) 740 yaşındadır.

Anıt ağaçlar içinde çınarların ayrı bir öyküsü varır. Bu çınarlar Osmanlı yerleşmeleri ve tarihi yapılarının kuruluş anıtları olarak dikilmişlerdir. Yerleşme çınar ağacıyla birlikte büyür ve genişler böylece çınar yerleşme tarihinin canlı tanığı olur. Ünye Cumhuriyet meydanında Anıt Ağaç olan Doğu çınarı (*Platanus orientalis*) 550 yaşındadır Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon seferi sırasında dikilmiştir. Karadeniz Ereğli'de 6 adet 550 yaşında çınar bulunmaktadır. Bunların öyküsü İstanbul'un fethiyle ilgilidir. Rumeli Hisar'ının yapımı ve Anadolu Hisar'ının onarımı için taş ustaları buradan taş göndermiş Fatih Sultan Mehmet fermanla bu yardımları için bu 6 çınarın dikilmesi emrini vermiştir. Bursa'da Koğuk çınarın diğer ismi Ulufeli çınardır. Gölgesinde yeniçerilere ulufe (maaş) dağıtıldığı için bu ismi almıştır. Bursa İnkaya Çınarı 600 yaşındadır. Bu çınarlar yüzyıllardır buldukları toprağa gölgelerini düşürmektedir. Yaşlı anıt çınarlara diğer örnekler Doğu Çınarı (Eskişehir Hamam yolu caddesi), Doğu Çınarı (Subatan yaylası-Bozdağ Salihli), Doğu Çınarı (Bozüyük köyü/Yatağan), Mengerli Çınarı (Beydağ-İzmir), Eskicibaba Çınarı Orhan Cami-Bursa), Şecer-i Vak Vak Çınarı (Sultanahmet-İstanbul) verilebilir (Fotoğraf 4). Çanakkale kentine 1933 yılında dikilen ve anıt ağaç olarak tescillenen manolya ağacının ise Giritli bir göçmen aileyle ilgili hikayesi bulunmaktadır. İstanbul anıt ağaçlar açısından çok zengindir Bebek Parkında Bebek Çınarı, Kadırga Parkında Kadırga Çınarı, Dolmabahçe Sarayı bahçesinde Sedir ağacı ve Çizmecibaşı Mehmet Efendi Çınarı, Arkeoloji Müzesi bahçesinde Çitlembik Ağacı, Topkapı Sarayı avlularında çınarlar,

Ayasofya Bahçesinde Ayasofya Çınarı, Sultanahmet Cami çınarları “anıt ağaçlar turu” olarak değerlendirilebilir.

Fotoğraf 4. Bozüyük Köyünde Anıt Ağaç Doğu Çınarı (Yatağan) (Suna Doğaner Arşivi)

Anıt ağaçlar doğa turizmi turlarında görülmekle beraber özellikle “Anıt Ağaçlar Turu” ismi altında Nallıhan’dan başlayarak yapılmaktadır. Bu turda Danişmend, Karacasu, Beycik, Uluhan, Sarılar köyündeki anıt ağaçlar incelenmektedir. Bir diğer tur ise Çulhalar köyü Sarıçalı Dağı’nın Erenler tepesine yapılmakta Evliyalar Ardıç Ağacı ve diğer yaşlı ağaçlar görülmektedir.

Ağaçların tünel oluşturduğu yollar doğal olarak veya insan eliyle oluşturulur. Bunlar karayolu üzerinde, kent içinde, saray bahçelerinde, botanik bahçelerinde olabilirler. Bu yollardan otomobile geçmek veya yürümek insanlarda büyük ilgi uyandırmaktadır. Bunlardan Kleven’de (Ukrayna) bitki tüneli yerel bir lokomotifle gezilmektedir Cherry Blossom Tüneli Almanya’da Bonn kentinde kurulmuştur. Mavi çiçekleriyle Jakaranda ağacı ağaç tüneli yapmak için çok uygundur. Güney Afrika’da

Jakaranda Yürüyüş Parkuru her Ocak ayında çiçekleriyle insanları büyüler.Kyoto'da Bambu Yürüyüş Patikası Japonların en güzel bambu ormanı Sagano Ormanındadır. Ginkgo Ağaç Tüneli Tokyo'da Meiji Shrine Bahçesindedir. Kuzey İrlanda'da "Dark Hedge" adındaki kayın ağaçlarından oluşan ağaç tüneli fotoğrafçılar tarafından çok beğenilir. Türkiye'de ünlü bitki tüneli Marmaris'e giderken Gökova'da okalıptus ağaçlarının oluşturduğu 2,5 km.'lik bitki tünelidir. 1938 yılında Gökova'da sıtma hastalığı nedeniyle bataklıkları kurutmak için ekilmişlerdir. Günümüzde "Sevgi Yolu" adındadır yürüyüş ve bisiklet yoludur.Yeni yapılan karayolu dışından geçirilmiştir ve bu ağaç tünel araç trafiğine kapatılmıştır.

3. BOTANİK TURİZMİ

Botanik turizmi için milli parklar çok uygun alanlardır. Maki florasının en iyi örnekleri ve kuzey yamaçlarında Karadeniz florasına sahip Dilek yarımadası milli parkı bu floranı incelemek isteyenler için botanik turizmüne uygundur.Bu parkta botanik turları çeşitli parkurlarda düzenlenmektedir. Türkiye'de yapılan botanik turları içinde "Likya Botanik Turu", "Antalya Botanik Turu" Akdeniz bitkilerini tanımak amacıyla düzenlenmektedir.

Endemik bitkileri görmek için düzenlenen turlar endemik bitkiler turudur. Endemik bitki terimi botanikte sınırlı yayılışa sahip bitkiler için kullanılmaktadır. Türkiye'nin flora zenginliği endemik türler bakımından zenginliğine de yansımıştır. Anadolu endemik taksonlar bakımından çok zengindir. Türkiye, tarihi ve sosyal açılardan olduğu gibi biyolojik çeşitlilik açısından da bir köprü ve kavşak noktası olarak yeryüzündeki 37 ayrı bitki coğrafyası bölgesinden üçünün (Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve İran-Turan) kesiştiği coğrafyada olması nedeniyle zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahiptir. Ayrıca dünyada acil koruma altına alınması gereken biyolojik çeşitlilik açısından zengin 34 sıcak noktadan üçü de (Kafkasya, Akdeniz, İran-Anadolu) Türkiye'de bulunmaktadır. Bu özelliği ile Çin ve Güney Afrika ile birlikte, sınırları içinde üç sıcak nokta barındıran üç ülkeden biri olan Türkiye, endemik türleri ile kendi kuşağında biyolojik çeşitlilik açısından en önemli ülkelerden biridir. Akdeniz Havzası biyoçeşitlilik açısından zengindir. Fransa'da düzenlenen "Akdeniz Bitkileri Turu" belirli yürüyüş hatlarında yapılmakta endemik türler ve insanların çok ilgi gösterdiği şifalı bitkiler gösterilmektedir.

Türkiye'den endemik bitkilerden turizmde çok ilgi görenlerden birisi ters laledir. Türkiye genelinde ters lale bütün bölgelerde görülebilmekle beraber özellikle Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesinde görülmektedir. Geceleri biriken su, gündüzleri yapraklarından aşağı süzülür ve bu görünümüyle "Ağlayan Gelin" adıyla da bilinir. Karya Ters lalesi (*Fritillaria carica*) Türkiye'de ikisi de endemik olan iki alt türle temsil edilir, çok yıllık bir bitkidir, 200-1500 metre yükseklikte, kızıl çam ve karaçam ormanı,

kayalık yerler, kalkerli bölgelerde yetişir, mart-mayıs ayları arasında çiçeklenir İzmir, Muğla ve Antalya'da bulunur.

Orkideler dünyada endemik bitkiler turizminde önemli yer alır. Orkideler açısından zengin olan Tayland'da orkide çiftliklerine turlar düzenlenmektedir. Hawai'de orkide seralarına tur bulunmaktadır. Kolombiya, Venezuela, Brezilya, Yeni Gine orkideleriyle tanınır. Türkiye'de düzenlenen mart-haziran arasındaki orkide turlarında yeni orkide türleri de keşfedilmiştir. Kaş'ta tesbit edilen Likya orkidesi (*Ophrys lycia*) için "Likya Orkide Turu" düzenlenmektedir.

Türkiye'nin endemik bitkiler turizminde en önemli yerlerinden birisi Gürcüce adıyla Maçahel Havzası Türkçe adıyla Camili Havzasıdır Artvin'in Borçka ilçesi sınırları içinde yer alır. Camili Havzası Uluslararası Koruma Kurumu (CI), Dünya Bankası ve Küresel Çevre Fonu (GEF) tarafından belirlenen, biyolojik açıdan zengin ve tehdit altında olan dünyadaki 34 karasal ekolojik bölgeden biridir 2005'te Türkiye'nin ilk Biyosfer Rezervi ilân edilmiştir. Biyosfer (canlı küre) rezervleri biyolojik çeşitliliğin korunması, ekonomik kalkınma ve kültürel değerlerin korunmasına dönük uygulamaların denendiği, seçildiği, sunulduğu ve geliştirildiği alanlardır. Doğal dengeyi sağlamak ve çeşitli yaşam ortamlarındaki hayvan ve bitki türü çeşitliliğini devam ettirmek amacı ile koruma altında bulundurulmuş Biyosfer Rezervleri diğer koruma statülerinden farklıdır. Korunan alanlar tek bir amaç için belirlenirken, biyosfer rezervleri çok amaçlıdır. Örneğin korunan alanlarda temel amaç doğanın korunması iken, biyosfer rezervlerinde doğa korumaya ek olarak kalkınma ve lojistik destekde söz konusudur. Camili Biyosfer Rezerv Alanında 110 familya 432 cinse ait 900 adet vasküler bitki taksonu doğal yayılış alanına sahiptir. Bu bitkilerin 23 adedi endemiktir (Eminağaoğlu, 2012: 34). Bu rakamlar endemik bitkiler turu için havzanın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu havza Maçahel Turları adı altında haziran-eylül arasında haftalık turlar şeklinde turizme açıktır.

Bir bitki eski jeolojik devirlerde geniş bir yayılışa sahipken çevre koşullarının değişmesi sonucu, büyük oranda ortadan kalkmış olabilir. Bu durumda tür sığınabildiği çok özel çevre koşullarında varlığını devam ettirebilir. Bu türler için "paleoendemik" terimleri kullanılmaktadır. Bunlar, aynı zamanda, çok eskiden kalma oldukları için "relikt türler" diye de bilinirler, buna örnek olarak sığla ağacı (*Liquidambar orientalis* Miller) verilebilir. Sığla Ağaçları, Tersiyerden kalma endemik ve özellikle relikt bitkilerdir. Bunlardan biri olan *L. orientalis*, Anadolu Sığla Ağacının en geniş yayılım alanı Güneybatı Anadolu'da Marmaris, Köyceğiz, Dalaman, çayı etrafında toplanmıştır (Günel, 1994: 178). Yöresel olarak Günlük Ağacı olarak adlandırılır. Köyceğiz çevresinde sığla ormanlarına yürüyüş turları düzenlenmektedir. Dalaman'da her yıl Kültür, Turizm, Sığla, Kaplıca Festivali, Köyceğiz'de Sığla Festivali düzenlenmektedir. Kasnak Meşesi (*Quercus vulcanica*) yalnız Türkiye'ye özgü

(endemik) bir tür olduğundan Eğirdir’de orman olarak koruma altına alınmıştır. Bu orman “Kasnak Meşesi Yürüyüşü” adı altında endemik bitkiler turuna açılmıştır.

Türkiye’de milli parklar endemik bitki turları için çok uygundur. Munzur vadisi milli parkı endemik bitkiler turu için uygundur. Munzur Vadisi milli parkında Munzur dağlarına özgü 43 çeşit, Türkiye’ye özgü 227 endemik bitki bulunur. Beydağları Milli parkında 25 bölge endemiği, 154 Türkiye endemiği bitki bulunmaktadır. *Köprülü Kanyon milli parkında 230 Türkiye endemiği, 12 bölge endemiği bitki bulunur. Ilgaz Dağı milli parkında 33 Türkiye endemiği 4 Ilgaz endemiği bitki bulunur. Beyşehir Milli parkında 88 endemik bitki bulunur. Kazdağları milli parkında başta Kazdağı göknarı olmak üzere 32 adet bitki taksonu endemiktir 40 adet de Türkiye endemiği bulunur. Aladağlar milli parkında 101 endemik takson bulunur. Marmaris milli parkında 64 endemik tür bulunur bunlar arasında sığla ağacı yöresel endemik türdür. Honaz Dağı milli parkında 122 adet endemik bitki bulunur. Hatila Vadisi milli parkında 125 endemik bitki türü varlığı tespit edilmiştir. Kaçkar Dağları milli parkında 300 Türkiye endemiği, 54 endemik bitki türü var. Sultansazlığında 48 endemik tür vardır. Endemik bir çiçek meraklılarını bulunduğu yere çekebilir. Dünya endemik bitki listesinde Gölbaşı sevgi çiçeği (*Centaurea tchihatcheffii*) yer alır (Erik ve ark., 2005: 205). Gölbaşı Sevgi çiçeği 2018 yılında coğrafi işaret almıştır (Fotoğraf 5).*

Bazı bitkilerin şifa olarak ve baharat olarak kullanımı çok eskidir. Kurutulmuş olarak aktarlarda görülebilen bu bitkileri insanların doğal ortamında görmek istemeleri “şifalı ve aromatik bitkiler” turuyla mümkün olmuştur. Türkiye florasında bulunan yaklaşık 10.000 bitki türünün içinde ortalama 400 bitki türü tıbbî olarak kullanım potansiyeline sahiptir. Tıbbî ve aromatik bitkiler bazı hastalıklara karşı

Fotoğraf 5. Gölbaşı Sevgi Çiçeği

Kaynak: www.milliyet.com.tr/galeri/nesli-tehlike-altindaki-sevgi-cicegine-ozel-koruma-428522

koruyucu ve tedavi edici özellikleri, aromaları nedeniyle bitki çayı, baharat vb. şekillerde kullanılırlar. Bunların bir kısmı kuru olarak tüketilir bir kısmı çay olarak demlenerek içilir bir kısmı baharat olarak yemeklerde kullanılır. Kuşburnu, kurt üzümü (gojiberry), yaban mersini kuru olarak tüketilirken kekik, biberiye, papatya, adaçayı, ekinezya, dağ çayı, ihlamur, rezene, yeşil çay, lavanta, anason demlenir, menengeç kahve olarak tüketilir. Sumak, nane, reyhan-fesleğen, karanfil, karabiber, kırmızı biber, hardal, çörek otu, safran, zencefil, sarımsak, karabiber baharat olarak kullanılır. Meyan otunun köklerinden meyan balı ve meyan şerbeti elde edilir. Karabiber, karanfil, muskat tohumu, mercanköşk, defne, nane, çörek otu, tarçın, biberiye, anason ve kekik gibi bitkilerin uçucu yağları bazı mantar ve bakterilere karşı kullanılmaktadır. Türkiye’de aktarlarda 200 civarında doğal bitki türü satılmaktadır. Tıbbî ve aromatik bitkiler arasında Safranbolu safranı 2010 yılında, Arapkir mor reyhanı 2018 yılında coğrafi işaret almıştır.

Ülkemizde tıbbî ve aromatik bitkiler yabancı hayattan toplama ya da tarlada yetiştirme ile elde edilmektedir. Doğaya özlemin ve bilincin artması ile de bireyler saksıda ve hobi bahçelerinde de bu tür bitkileri kullanmaktadır. Park ve bahçe düzenlemelerinde de tıbbi aromatik özelliği olan bitkilerden bazı türler, estetik değerleri nedeniyle tercih edilmektedir. İnsanlar evlerinin balkonlarında bu bitkileri yetiştirmektedirler. Böylece şifalı özelliğinden ve görseelliğinden bir arada faydalanmaktadır.

Tıbbî ve aromatik bitkiler turizmde hediyelik eşya gurubuna girmiştir. Isırgan, lavanta, günlük ağacı, gül vb. yetiştikleri yere imalat ve satış yoluyla gelir sağlar. Defne ürünleri (defne yaprağı, defne sabunu, defne yağı, defne şampunu) Antakya turizmi için önem kazanmıştır. Hatay defne sabunu tescil edilmiştir. Siirt’te bittım sabunu menengeç (çitlembik)yağından (yabancı fıstık yöresel adıyla bittım) elde edilir.

Türkiye’de tıbbî ve aromatik bitki bahçeleri kurulmuştur. Bu bahçeler de botanik bahçeleri ile aynı amaçlarla kurulmuşlardır. Özel olarak tıbbî bitkilere ilgi çekmek bu bitkilerden faydalanmak konusunda katkı sağlamak, tıbbî bitkilerin yetiştirilmesi ve etkin kullanımını öğretmek amacıyla kurulurlar. Bunlar Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi (İstanbul), Çukurova Üniversitesi Ali Nihat Gökyiğit Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bahçesi (Adana) Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Tıbbi Aromatik Bitkiler Koleksiyon Bahçesi, İzmit Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bahçesidir (Fotoğraf 6). Tıbbî ve aromatik bitkiler bahçelerinde turlar düzenlenmektedir.

Türkiye’nin ilk tıbbî ve aromatik bitkiler müzesi 2012 yılında Antakya’da açılmıştır. 280 adet tıbbî ve aromatik bitki örneği (adaçayı, civanperçemi, tilki üzümü, oğulotu, fesleğen, defne, kantaron, karabaş otu, hartlap, çakşır kökü, meyan kökü, taş nanesi, böğürtlen kökü, erguvan yaprağı, pelin otu, hatmi gülü, ebegümeci ve ölmez çiçeği vb.) kullanım şekliyle sergilenmektedir.

Fotoğraf 6. Zeytinburnu Tıbbi Bitkiler Bahçesi (Suna Doğaner Arşivi)

4. ÇİÇEK TURİZMİ

Çiçekler doğal ortamlarında kırlara, yaylalara ve dağlara ilgi çekerken kültür bitkileri olan tarla çiçekleri de turizme konu olurlar. Bunlar arasında gül, lavanta, lâle, safran tarlaları ilgi görmektedir. Kültür bitkileri kapsamındaki çiçek tarlaları çiçek turizmi yanında agro-turizme konu olurlar. Safran çiçeği hasadı turları, lavanta hasadı turları, gül hasadı turları, nergis hasadı turu, lâle hasadı turu gibi “tarla çiçekleri hasat turları” bu çiçeklerin toplanma mevsiminde yapılır.

Akdeniz bitkisi olan lavantanın tarlalarından Fransa'nın Provence Yöresi turizmde önemli bir gelir sağlamaktadır. Picasso ve Cezanne'nin resimlerine konu olan lavantalar için bu yörede Lavanta Müzesi kurulmuştur. Türkiye'de lavanta turlarında Isparta'nın Kuyucak, Kuşçular ve Çukurören köyleri ünlüdür. Türkiye'deki lavanta üretiminin % 90'ı Kuyucak köyünden sağlanmaktadır. Lavanta bu köye lavanta suyu, lavanta çayı, lavanta yağı, lavantalı dondurma, lavanta keki, lavantalı kurabiye, lavanta kahvesiyle gelir sağlamakta köy evleri pansiyon olarak konaklamak için kullanılmaktadır. Lavanta turları bu konuda eğitim almış rehberler eşliğinde yapılmaktadır. Lavanta yağı ve lavanta sabunu yapımı turistler için önemli bir gösteridir. Fotoğrafçılık önceden belirlenmiş en uygun noktalardan gün doğumu ve gün batımında yapılmaktadır.

Lâle, Osmanlı Döneminin sembolüdür. Osmanlı Döneminde lâleye çok önem verilmiş ve lâlelerin toplu olarak yetiştirildikleri bahçelere lâleazar adı verilmiştir.

Osmanlı tarihinin 12 senelik bir dönemine “Lâle Devri” adı verilmiş binlerce çeşit lâle yetiştirilmiş, lâle pazarları oluşturulmuş “Osmanlı Lâlesi”, “Kağıthane Lâlesi” gibi özel isimler verilmiştir. Lâleleriyle ünlü İstanbul’da lâle kültürü 18.yy’ın sonlarına doğru o rengarenk yıllar yaşanmamış gibi azalmaya başlamıştır. Fakat günümüzde lâle kültürünün İstanbul’da tekrar yaşatılmaya başladığı söylenebilir. Lâle, kültüre alınarak bahçelerde, parklarda çiçek tarhlarında turizme hizmet eder. Fakat yetiştiği doğal ortamlara da turist çeker. Bunlardan bir cins Manisa lâlesidir (*Tulipa orphanidea*) Ege Denizi kıyıları doğal yetişme ortamıdır. Çiçekleri kırmızı, pembe, mavi, mor renklidir önemli yayılış alanları Demirci, Alaşehir, Yunt Dağı ve Spil Dağı’dır. En fazla yayılım görülen Spil Dağı Milli Parkı içinde özel tedbirler alınmıştır ve Manisa lâlesini koparanlara para cezası verilmektedir. Yılda bir defa çiçek açan lâle için foto safari turları düzenlenmektedir. Kır lâlesi (*Anemone blanda*) Adana, Mersin, Gaziantep ve Zonguldak bölgelerinde doğal olarak bulunur. Muş Lalesi (*Tulipa sintenisii Baker*) ünlüdür ve 2017 yılında coğrafi işaret almıştır (Fotoğraf 7). Türkiye’de lâle turları en çok Silivri ve Karatay (Konya) tarlalarına yapılır. Karatay’da 40 dekarlık bir alana yayılmış olan lâle tarlalarında 80 çeşit lâle yetiştirilmektedir. Lâle tarlaları fotoğrafçıların ilgi odağı olmaktadır.

Fritillaria’lar Türkiye’de geniş bir yayılış alanı gösterir. Farklı türleri Anadolu’da ağlayan lâle, ağlayan gelin, hüznün çiçeği, yaban lâlesi, şahtuğu, imparator lâlesi ve Adıyaman lâlesi gibi isimler alır Türkiye’de 43 takson bulunmakta olup bunların 20 tanesi endemiktir. Sabahları çiçeğin içinden damlayan sular nedeniyle evden ayrılırken başlarına örtülen kırmızı tülbentle ağlayan gelinlere benzetilmiştir. Hikayesiyle insanların ilgisini çektiği gibi fotoğrafçılar için ilginç pozlar sunarlar.

Fotoğraf 7. Muş Lalesi (*Tulipa sintenisii Baker*)

Ters laleler, kayalık, orman, makilikler, tarla kenarları gibi farklı habitatlarda ve deniz seviyesinden 300 m.'ye kadar yüksekliğe kadar buldukları için çiçek turlarında turistlerin her yerde karşısında çıkabilirler.

Kırmızı, pembe ve beyaz renkleri de bulunan ayçiçekleri en çok sarı renkleriyle sevilir. Bu ilginin nedeni arasında 11 adet ay çiçek tablosu yapan Van Gogh'un da etkisi olmalıdır. A.B.D., Akdeniz ülkeleri ve Çin'de ayçiçeği turları büyük ilgi görmektedir. Türkiye'de Trakya'da ayçiçek tarlaları amatör fotoğrafçılar kadar profesyonel fotoğrafçılar tarafından da stüdyo olarak kullanılmaktadır.

Isparta Türkiye'nin gül bahçesi olarak kabul edilir. Isparta gülü veya yağ gülü (*Rosa Damascena Mill.*) Isparta ve çevresinin 1800'lü yıllardan itibaren bir kültür bitkisidir. Isparta'da Günümüzde 40'dan fazla gül çiçeği ürünü elde edilmektedir. Isparta gül bahçeleri çiçek turizminde büyük ilgi görmektedir. En büyük gül bahçeleri Güneykent, Yakaören köyü, İleydağı Köyü ve Sorkunçak köyünde bulunur. 15 Mayıs-15 Haziran Isparta'da gül hasat mevsimidir. Çok sayıda yerli ve yabancı turist Isparta gül bahçelerinde şafak vaktinde gül toplamaktadır. Isparta gülü 2005 yılında coğrafi işaret almıştır.

Karaburun yarımadası kırlarının doğal çiçeği nergis, kesme çiçek pazarında önemli bir yere sahip olduğu gibi çiçek turlarında da büyük ilgi görmektedir. İsmi mitolojik bir hikâyede *Narkissos* adlı bir avcıdan alan çiçek, hikâyesi, güzel kokusu ve beyazlı sarılı çiçekleriyle ünlüdür. Deniz seviyesinde Aralık ayında çiçekler açmaya başlar ve tepelerdeki tarlalarda Şubat sonuna kadar çiçek açarlar. Mordoğan ve Karaburun köylerine özellikle Ocak ayının ilk haftasında nergis hasadı turları düzenlenmektedir. Her yıl Ocak ayı içinde Nergis Festivali düzenlenir.

Gelincikler kırların en güzel süsüdür. İlkbaharda tarlaları yekpare kaplayarak süsler yol boylarında fotoğrafçıların durak noktalarını oluştururlar. Bilecik Kurşunlu köyünde turistler için Gelincik Etkinliği düzenlenir ve köyün ortak şenlik alanında şerbetinin yapılışı uzman ellerden öğretilir. Nif Dağı'nda "gelincik turu" düzenlenir ve Gelincik Şenliği yapılır.

Kent sembolü olan çiçekler de çiçek turizminde önemlidir özellikle kentin park ve bahçelerine yerel yönetimler tarafından ekilirler. Gül Isparta'nın, İzmir sarmaşığı (selluka) İzmir'in, beyaz zambak Balıkesir kentinin sembolüdür. Turistlerin ilgisini çeken bir başka gül kenti Halfeti'dir. Halfeti "siyah gül" ile ünlüdür gonca iken siyah olan gül açılınca koyu bordoya dönüşür. Siyah gül Güneydoğu Anadolu Bölgesinin diğer kentlerinde de ünlüdür. Şanlıurfa karagülü 2017 yılında coğrafi işaret almıştır. Muğla kenti sembolü olarak sarıçığdem, Tokat kenti için akzambak belirlenmiştir (Fotoğraf 8). Erguvan İstanbul, Bursa ve Çatalca'nın sembolüdür. Çiçeklerin mitolojik hikâyeleri ilgi çeker bunlar arasında nergis, sümbül, ağlayan gelin (ters lale), iris, Manisa lalesi, kum zambağı, sümbül, kardelen, hercai menekşe, kasımpatı gibi pek

çok çiçek yer alır. Bazı çiçekler ismini mitolojiden alır (nergis gibi).Flora ismi de mitolojide çiçeklerin tanrıçasından gelmektedir.

Çiçek turizmi, nilüfer, orkide, ters lâle, kardelen, çiğdem, nergis gibi tek bir çiçek türüne yöneldiği gibi karışık çiçeklerin yer aldığı yaylalar ve alpin çayırlar da çiçek turizminde yer alır. Ayrıca ormanlar, sulak alanlar ve kıyı kumulları da özel çiçekler açısından zengindir. Alpin formasyon, iklim şartlarının ağaç yetişmesi için elverişli ortam sunmadığı orman sınırının üzerindeki seviyelerde yayılış gösterir. Türkiye’de, Karadeniz Bölgesinde 2000 m., Marmara Bölgesi’nde 2000-2100 m., Ege ve Akdeniz Bölgeleri’nde 2100 m., İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde 2400-2500 m., Doğu Anadolu Bölgesi’nde 2700-2800 m.’nin üzerindeki seviyeler alpin formasyonun görüldüğü sahalardır (Günel, 2013:19). Kaçkar Dağları milli parkı ve Aladağlar milli parkında ağaç sınırı üzerindeki otsu bitkiler çok güzel çiçeklere sahiptir.

Fotoğraf 8. Muğla'nın Sembölü Sarı Çiğdem (göç göç çiçeği) (*Sternbergia lutea*)

Yaylalar, kıyı kumulları, sulak alanlar, orman altları çiçek turizmi için uygun yerlerdir. Yayla çiçekleri fotoğrafçılar için çok güzeldir. Yayla çiçekleri için Saklıkent milli parkında Aklar yaylasının güneydoğu kesimi soğanlı bitkilerin (siklamenlerin) endemik olarak yetiştiği sahadır. İğneada kıyı kumullarında siklamen, kum incisi, kardelen, ters lâle, orkide, peygamber çiçeği görülebilir. Sulak alanda ise nilüferler yer alır. Ormanaltı bitki örtüsünde ormangüllerinin çiçek turizminde ayrı bir yeri bulunmaktadır. Hatila vadisi milli parkında hepsini aynı anda sadece bu vadiye görülebilen 4 farklı orman gülü bulunur. Türkiye’de ormangüllerinin 3000 m.’ye ulaştığı tek yer Kaçkar dağları milli parkındadır.

Dünyanın fotoğrafçılık için en çok emek isteyen çiçekleri çöl çiçekleridir. Çöl ikliminin ancak çok kısa süreli açmasına izin verdiği çiçekleri fotoğraflamak da aynı şekilde çok kısa bir takvime bağlıdır. Özellikle çok güzel fotoğraf veren ve kısa süreli çiçek açan kaktüsler için “kaktüs turları” düzenlenmektedir.Çöllerde normal çiçeklenme mevsimi dışında normalin üzerinde yağın yağmurlar binlerce çiçeğin

aynı zamanda açmasını sağlayarak çölleri çiçek tarlasına çevirmektedir. Çölleri tabloya çeviren bu iklim olayı İspanyolca “desierto florido” olarak adlandırılır ve çöl turlarında yer alır (Fotoğraf 9). Başlıca görüldüğü yerler Avusturalya, A.B.D ve Şili çölleri. Arizona’da Tucson Dağları batısında Sonora çölü bitkileri ve yaşamını tanımak için 1952 yılında kurulan Sonora Çöl Müzesi de çöl çiçeklerini ve kaktüs bahçelerini görmek için ünlüdür.

Fotoğraf 9. Atakama Çölünde Süper Çiçeklenme

Dünyada çiçek festivalleri çok ilgi görmektedir. Bu festivallere en çok kiraz çiçeği ve lüle konu olur. Özellikle tek bir çiçeği simge kabul eden ülkeler bu çiçek üzerinde festivallerle ilgi çekmektedirler. Hollanda lüle, Japonya kiraz çiçekleriyle çiçek turizmde yerini almıştır. Çin 5 çiçekle turist çekmektedir (kiraz çiçeği, açelya, lotus, şakayık ve erik çiçeği). Kiraz çiçeği, Japonya için önem kazanırken erik ağacının beyaz çiçekleri Çin ve Çin gülü de Malezya için sembol kabul edilmiştir.

Dünyada kiraz çiçeği festivalleri Japonya’nın öncülüğünde başlamıştır. Japonlar, kirazların çiçek açmasını hayata yeni başlangıç dönemi kabul ederler. Kirazların çiçek açmasına “sakura zensen” adı verilir. Mart ayının son haftasında çiçek açtıkları günden başlayarak 2 şer haftalık festivallerle Japonya’da 11 kentte 26 parkta kutlanır. Bu festival her yıl Japonya’ya yaklaşık 500 bin turist çekmektedir. Japonların süs kirazı pembe renkli çiçekler açar ve tatlı meyve vermez. Bu nedenle ağacın en değerli dönemi çiçeklendiği dönemdir. Yaklaşık 2 hafta gibi kısa ömrü olması da çiçeklenme dönemini daha önemli duruma getirmektedir. Dalında çok kısa kalmasıyla hayatın geçiciliğini simgelediğine inanılır üzerine şiirler ve şarkılar yazılır. II. Dünya Savaşı’ndaki intihar pilotlarının son uçuşa çıkmadan uçaklarına bu çiçeği çizdiği bilinmektedir. Japonya’da kiraz çiçeklerini seyretme partilerine “hanami” adı verilir.

Sakura'yı aynı zamanda dostluk simgesi kabul eden Japonlar, 1910 yılından itibaren ABD'ye gönderdikleri fidelerle, bu geleneğin Pasifik Okyanusu'nun karşı kıyısına yayılmasına neden olmuşlardır. Bu fideler West Potomac Parkı'na dikilmiş, serpilip gelişmiş ve 1935'te sakura festivalleri başlatılmıştır. II. Dünya Savaşı'nda sekteye uğrayan bu dostluk gösterisi, 1965'te tekrar gönderilen 4 bin fideyle canlandırılmış dünyanın en büyük sakura ormanlarından biri olmuştur. Ulusal Kiraz Çiçeği Festivali her yıl kente 700 bin turist çekmektedir. Los Angeles'teki Balboa Parkı'nın 2 bin sakura ağacı çiçek açmaktadır, Philadelphia'daki Fairmount Parkı'nda 1926'da kurulan 2 bin ağaçlık sakura parkı bulunmaktadır.

Park, cadde, kamplara dikilen 300 bin ağacıyla Dünyanın en büyük Yoshino türü kiraz ormanına sahip şehri olmakla övünen Macon'da (Georgia) kiraz çiçeği festivali düzenlenmektedir. York'taki Brooklyn Botanik Bahçesinde geleneksel Sakura Matsuri Festivali düzenlenmektedir. Kiraz çiçeklerinin gelişi Kanada'nın Vancouver şehrinde, Almanya'da Hamburg yakınlarındaki "Altes Land"da, Filipinler'in Palawan kentinde nisandan mayısa uzanan festivallerle kutlanmaktadır (Sakura Festivalleri). Çin'de kiraz çiçeği bahçeleri çok sayıda turist çekmektedir. Wuhan Üniversitesi bahçesi kiraz çiçekleriyle çok ilgi görmektedir. 1890 yılında, Sultan II. Abdülhamid'in emriyle Japonya'ya gönderilen Ertuğrul Firkateyni'nde 587 denizcinin şehit olması anısına dikilmek üzere Japonya, 2005 yılında Türkiye'ye 587 sakura fidanı göndermiştir. Bu fidanlar Göztepe'deki Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesine dikilmiştir. Böylece şehitler anısına bir sakura bahçesi İstanbul'da kurulmuştur.

Lâle bahçeleri turizmde çok ilgi görmektedir. Bu nedenle turizme yönelik düzenlemeler de yapılmıştır. Turistler için ağırlama üniteleri (lokanta vb.), alışveriş üniteleri (hediyelik eşya vb.) ve soğan satış yerleri yapılmaktadır. Lâle, Hollanda halk kültürünün temel taşı olmuştur. Hollanda'da Lâle Festivali her yıl Nisan sonu mayıs başı dönemlerde farklı tarihlerde yapılır ve 1 hafta sürer. Bu festivallerde kültürel ve sanatsal faaliyetler de yer alır. İlk kez 1949 yılında kurulmuş. Amsterdam yakınlarındaki Lisse'de açılan Keukenhof Çiçek Bahçesi, daha sonra lâlenin bin bir türüsü ile değişik çiçeklerin ekildiği ve bir anlamda "açık hava lâle müzesi" görünümündedir. Her sene ilkbaharda kapıları ziyaretçilere açılan Keukenhof Çiçek Bahçesi'nde başta lâle olmak üzere 7 milyon çiçek soğanı ekilmektedir. Her yıl mart ayının son haftasından mayıs sonuna kadar açık kalan Keukenhof, aynı zamanda dünyanın en büyük çiçek bahçesi konumundadır. 'Yeryüzündeki Cennet' olarak tanımlanan 32 hektar büyüklüğündeki bahçeyi ziyaret edenlerin sayısı yıllık ortalama 800 bindir.

2010 yılında İstanbul, Avrupa Kültür başkenti olunca lâle de kentin simgesi olmuştur. 2005 yılından itibaren İstanbul'da Lâle Festivali düzenlenmektedir. Emirgan Korusu ve Göztepe Parkında düzenlenen etkinliklere ilgi yoğun olmaktadır. Festival kapsamında 565 bin lâle ile hazırlanan 1734 m² boyutundaki dünyanın en büyük

canlı lâle halısı, Sultanahmet Meydanı'nda yapılmıştır. Türkiye'de çiçek festivalleri yapıldıkları yerleşmeye turist çekmektedir. Karşıyaka Çiçek Festivali (İzmir), Bayındır Çiçek Festivali, Elazığ Ters Lâle Festivali (Arıcak), Hakkâri Ters Lâle ve Uçkun Festivali, Ekinözü Ağlayan Gelin (Ters) Lâlesi ve Şifalı Acı Su Şenliği (Kahramanmaraş), Papatya Festivali (Bergama), Karaburun Nergis Festivali, Karabük Safran Festivali, Lâle Hasadı Festivali (Konya) gibi.

5. BAHÇE TURİZMİ

Bahçeler insan eliyle düzenlenmiş ağaç ve çiçeklerin yer aldığı alanlardır. Bu konuda dünyanın önemli kentleri arasında rekabet bulunmaktadır ve milyonlarca turist tarafından ziyaret edilirler. Bahçe turizmine giren alanlardan birisi kent parklarıdır. Kent parkları kent halkının kalabalıktan betondan kaçmak için açık hava kamu alanlarıdır çeşitli rekreasyon olanakları sunarlar. Kent parkları temalı olabilir ünlü mimarlar tarafından tasarlanabilir bu şekilde turistlerin de buluşma yeri olur. Manhattan'da Central Park en çok tanınan kent parkıdır yılda ortalama 35 milyon turist tarafından ziyaret edilmektedir. Londra'da Hyde Park, Tokyo'da Ueno Park, San Fransisko'da Golden Gate Park, Mexico City'de Chapultepec Park, Vancouver'da Stanley Park, Pekin'de Beihai Park, Los Angeles'da Griffith Park, Bangkok'da Lumpini Park en tanınmış kent parklarıdır.

Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Antalya'da Karaalioglu Parkı (1930) İzmir Kültür Park (1936), Balıkesir Atatürk Parkı (1942), Ankara'da Gençlik Parkı (1943) ve Bursa Reşat Oyal Kültür Parkı (1955) ilk kent parklarıdır. Türkiye'de kent parklarına örnek olarak Maçka Demokrasi Parkı, Göztepe 60. Yıl Parkı, Antalya Akdeniz Kent Parkı, Ankara Seymenler Parkı, Eskişehir Sazova Parkı, Adana Merkez Park, Çorum Kent Parkı, Konya Karatay Şehir Parkı, Bursa Hüdevendigar Kent Parkı, Gaziantep Yeşil Vadi verilebilir. 2018 yılında Dünya Kent Parkları Birliği (World Urban Parks) tarafından düzenlenen "Uluslararası Büyük Kent Parkları Ödülü" yarışmasında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi 100. Yıl Atatürk Kültür Parkı, "dünyanın en ilgi çekici parkı" seçilmiştir.

Botanik Bahçeleri milyonlarca ağaç ve bitkinin bir arada yer aldığı bahçelerdir bitkilerin incelenmesi amacıyla kurulmuştur. Fakat insanların ağaçlara ve bitkilere ilgisi o kadar fazladır ki bu bahçelerin gelişmesini sağlamıştır. Günümüzde botanik bahçeleri farklı cins bitkinin bir arada bulunduğu, bilimsel incelemelerin yapıldığı dinlenme ve gezme amacıyla halka açılan bahçelerdir. Botanik bahçeleri yapısal açıdan çeşitli amaçlarla göre düzenlenmektedir. Bu amaçlar genellikle; Dünya üzerinde nesli tehlikede olan bitkilerin korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi, botanik alanında eğitimlerin sağlanabilmesi ve botanik bahçelerinin insanlara aktivite alanı olarak sunulması şeklinde sıralanmaktadır. Botanik turizmi, eğlence ve gezi amaçlı

aktiviteleri içermekle birlikte bunlarla sınırlı değildir. Botanik bahçelerinde; sergiler, bisiklet gezileri, konserler, festivaller, yürüyüşler, yoga ve jimnastik programları, şenlikler, bitki satışı ve bitki gözleme aktiviteleri gerçekleştirilmektedir.

Kraliyet Botanik Bahçeleri Londra'nın güneybatısında bulunan Richmond upon Thames bölgesi ile Kew semti arasındaki bahçeler ve botanik seralardan meydana gelen 120 dönümlük arazide kurulmuştur. 38 bine yakın farklı bitki türüne ev sahipliği yapan botanik bahçenin 'botanik' bir kimlik kazanması ise, 19. yüzyılın başında bahçenin bakımını üstlenen İngiliz natüristi ve 'bitki avcısı' Sir Joseph Banks'ın, bütün kıtaları gezerek daha önce ülkede hiç görülmemiş olan bitkileri bahçede sergilemesiyle başlamıştır. 1841 yılında ise Kew Gardens'ın arsası 80 hektarlık bir genişlemeyle kraliyet tarafından halka bağışlanmış ve gösterime açılmıştır. 20. yüzyılda Kew Gardens artık dünyaca tanınmış üç botanik merkezden biri haline gelmiştir. Botanik bahçesinde sadece yazları turistleri ağırlayan Kraliçe Charlotte'un Yazlık Evi bulunmaktadır. Bu bahçede turistler için turlar düzenlenmektedir. New York Botanik Bahçesi 1891 yılında kurulmuştur. Aralarında 200 yaşında ağaçların da bulunduğu yaklaşık 1 milyon bitkiyi bünyesinde barındıran botanik parkını yılda 800 bin turist gezmektedir. Yaklaşık 15 farklı bölümden oluşan bahçede her bir bölüm barındırdığı bitkiye göre isimlendirilmiştir. Her yıl 1 Mart-21 Nisan tarihleri arasında gerçekleştirilen The Orchid Show (Orkide Festivali) New York Botanik Bahçe'nin dünyaca meşhur etkinliklerinden birisidir. Yaklaşık 8 bin çeşit orkidenin tanıtıldığı ve çeşitli aktivitelerle desteklenen bir festivaldir.

Diğer botanik bahçelerine örnek olarak Avusturalya Ulusal Botanik Bahçesi (Canberra), Paris Botanik Bahçesi, Kraliyet Botanik Bahçesi (Burlington, Kanada), Belçika Ulusal Botanik Bahçesi, Jardim Botânico (Rio de Janeiro, Brezilya), Brooklyn Botanik Bahçesi (A.B.D), Singapur Botanik Bahçesi, Dahnem Botanik Bahçesi and Botanik Müzesi (Berlin), Nong Nooch Tropical Botanik Bahçesi (Tayland), Montreal Botanik Bahçesi, (Montreal, Kanada), Kirstenbosch Ulusal Botanik Bahçesi, (Cape Town, Güney Afrika), Denver Botanik Bahçesi, (Denver, A.B.D), Acharya Jagadish Chandra Bose Indian Botanik Bahçesi, (Kalküta, Hindistan), Koishikawa Botanik Bahçesi (Tokyo), Royal Botanik Bahçesi, (Sydney) verilebilir.

Türkiye'de ilk botanik bahçesi 1839'da Tıbbiye ile birlikte Galatasaray'da kurulmuş, Tıbbiye Haydarpaşa'ya taşınınca orada da bir botanik bahçesi kurulmuştur. Türkiye'de bulunan botanik bahçeleri Çukurova Üniversitesi Botanik Bahçesi (Adana), Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi Araştırma ve Uygulama Merkezi (İzmir), Ankara Üniversitesi Botanik Bahçesi (Ankara), Gaziantep Botanik Bahçesi (Gaziantep), Süleyman Demirel Üniversitesi Botanik Bahçesi (Isparta), Atatürk Arboretum Botanik Bahçesi (İstanbul), İstanbul Üniversitesi Botanik Bahçesi (İstanbul), Karaca Arboretum Botanik Bahçesi (İstanbul), Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi (İstanbul)'dir. Botanik bahçeleri özellikle fotoğraf çekimi için turların ilgi alanıdır.

Kültür bahçeleri farklı kültürlerin kent içi bahçe düzenlemeleridir. Kent içinde ağaçlı ve çiçekli bahçe oluşturma fikri antik çağlara kadar uzanır. İlk bahçe düzenleri Mısır, Mezopotamya, Pers, Eski Yunan ve Eski Roma'da görülmüştür. Babil'in Asma Bahçeleri Mezopotamya bahçe sanatının uygulamasıdır. Başlangıçta tapınak çevreleri ve saraylar için yapılan bahçeler zamanla manastır, şato bahçeleri ve kent bahçeleri olarak yayılmıştır. Bahçelerin düzeni kültürlere göre değişir ve amaç ait olduğu kültürü yansıtmaktır. İslam bahçe sanatının İspanya, İran ve Hindistan'da örnekleri vardır. İslam bahçeleri, akarsu, ağaçlar, su ve gölge unsurlarıyla cennet olgusunu tanımlayan bir nitelik taşırlar. Pers bahçeleri (İran Bahçeleri) Pers Kralı Büyük Kyros'a zamanına dayanan (M.Ö. 559-530) ilkelerini korur. Bu bahçeler manevi huzur bulmak ve dostlarla ortak vakit geçirmek için tasarlanmıştır. Pers bahçelerinin eski Farsça ismi *Pairidaesa*'dır. İngilizce Paradise:Cennet sözcüğü buradan gelir. Persler Anadolu'daki hakimiyetleri sırasında Manyas Gölü kıyısında *Daskileion*'da bir Paradeisos kurmuşlardır (Bakır, 2003: 10). Perslerin Anadolu'da kurduğu bir diğer Pers bahçesi Dinar *Kelainai*'dedir (*Apameia*). Günümüzde İran'da 9 vilayette kurulan 9 Pers Bahçesi Dünya Miras Listesine alınmıştır. Lahor Kalesi ve Şalemar Bahçeleri (Pakistan) ve Beijing'de Yazlık Saray ve İmparatorluk Bahçesi (Çin) de Dünya Miras Listesindedir.

Eski Yunan, Roma ve Türk bahçeleri içinde yaşanan bahçelerdir Uzakdoğu bahçeleri (Çin, Japon, Hint ve Moğol bahçeleri) ise seyirliktir. Tarihsel bahçelere örnek olarak Alhambra Sarayı Bahçesi (1238 İspanya), Villa d'Este (1550 Tivoli/İtalya), Taç Mahal Bahçesi (1631, Agra/Hindistan), Château Vaux de Vicomte (1650, Maincy Fransa), Humble Administrator's Bahçesi (11.-19. yy. Suzhou/Çin), Ryoanji Zen Bahçesi (15.-16.yy., Kyoto, Japonya) ve Rousham Park 1738, Oxfordshire, İngiltere) verilebilir.

Japon bahçelerinin kuruluşunda felsefi özellikler yer alır. Kuruluşu doğa sevgisini doğa parçaları olarak dağ, ova, göl, orman, nehir parçalarının bahçeye yansıtılması fikrinden ortaya çıkmıştır. Şelâleler başlangıçta yaşamın başlamasını devamında hayatta karşılaşılan güçlükleri yansıtır, taş ve bitkiden kaplumbağa yapmak uzun ömrü simgeler, baharda çiçeklerin açması yeni bir doğuşu simgeler,sonbaharda dökülen yapraklar ruh dünyasını etkiler. Japonlar bahçe sanatında doğayı küçülterek yeniden tasarlamış, yaşamlarında sadelik ve gösterişten uzak olma felsefelerini Japon bahçelerine yansıtmışlardır. Japon bahçelerinde kuru taş bahçeleri, çay bahçeleri gibi bahçeler de yer alabilir. Japonların taş bahçeleri Zen Bahçesi adını alır. Japon bahçelerinde başta gelen ağaçlar ve bitkiler çam, kiraz, bambu, alev ağacı, ormangülleridir. Kiraz çiçeklerinin ömrünün kısıllığı Orta Çağ'da samurayların hayatına, II. Dünya Savaşında Japon intihar pilotlarına benzetilmiştir. Her yıl Nisan ayında Japonya kırlarında kirazların çiçek açması festival olarak kutlanır. Kiraz ağacı Japonya'da park ve yol kenarlarında da çok kullanılmıştır. Japon bahçeleri yerde oturlan, piknik yapılan bahçeler değil seyretmek için yapılan bahçelerdir.

Fotoğraf 10. Kırşehir Japon Bahçesi (Suna Doğaner Arşivi)

Japonya kendi ülkesinde taş bahçeleri kurduğu kadar yabancı ülkelerde de dostluk göstergesi olarak Japon Bahçeleri kurmaktadır. Buenos Aires, Monte Carlo, San Fransisko gibi şehirlerde Japon bahçesi bulunmaktadır. Türkiye’de Kaman (Kırşehir), Eskişehir ve İstanbul’da Japon Bahçesi bulunmaktadır. Kaman’ın Çağırkan köyünde Kalehöyük kazısı için gelen Japonlar kazı alanı yanına Japon Bahçesi kurmuşlardır (Fotoğraf 10). Türkiye’yi ziyarete gelen Japonya’nın Prensi Takahito Mikasa’nın ismi bahçeye verilmiştir. Bahçe cenneti andıran güzelliğiyle kendine hayran bırakmaktadır. Bahçede 3000’e yakın ağaç ve 14000 bodur bitki bulunmaktadır. Endemik Japonya bitkileri ve Türkiye’nin çeşitli yerlerinden gelen bitkilerle süslenmiştir. Bahçenin ortasında Sumeru Dağı’nın minyatür bir benzeri bulunmaktadır. Japon Türk Kültürel Değişim Derneği ve Eskişehir Büyükşehir Belediyesi işbirliğiyle ‘2010 Japon Yılı’ etkinlikleri kapsamında Eskişehir’de Japon Bahçesi kurulmuştur. 2003 yılının Japonya’da “Türk Yılı” ilan edilmesi ve Japonya’nın Shimonoseki Kenti ile İstanbul’un Kardeş Şehir olması nedeniyle İstanbul’da Japon bahçesi çalışmalarına başlanmış ve Baltalimanına Japon Bahçesi kurulmuştur. Diğer Japon bahçeleri Konya Japon Kyoto Parkı ve Bursa Japon Parkı 2010 yılında kurulmuştur.

Dünyanın ilgi gören bahçeleri arasında en çok gezilenler saray bahçeleridir. Bu bahçeler sarayla birlikte tarihin de bir parçasıdır. İspanya’da Dünya Miras Listesinde

olan Elhamra Sarayının Arap tarzında bahçeleri bulunmaktadır. Elhamra'nın bulunduğu, Sabika tepesine komşu Cerro del Sol tepesinde Cennet'ül Arif adı verilen bir Magrip villası ve bahçesi yer alır. Arap bahçe mimarisinin güzel bir örneği olan Cennet'ül Arif "dünyanın en güzel bahçelerinden biri" olarak kabul edilmektedir. Fransa'da Versaille Sarayının bahçesi içinde haç şeklinde büyük kanal, su bahçeleri, merdivenler, köşklarle eşsiz bir bahçe mimarisi sunar. Diğer saray bahçelerine örnek olarak Almanya Kassel'de Palace Gardens at Wilhelmshoehe Sarayı Bahçesi, Viyana'da Schonbrunn Sarayı Bahçesi ve Belvedere Sarayı Bahçesi, Salzburg'da Mirabell Sarayı Bahçesi, Medeira'da (Portekiz) Monte Sarayı Bahçesi, Tokyo'da İmparatorluk Sarayı Bahçesi, St.Petersburg'da Catherine Sarayı Bahçesi verilebilir.

Osmanlı Hasbahçeleri padişaha ait bahçelerdir bunların başında saray bahçeleri gelir. İstanbul'da sarayların bahçeleri ve Kağıthane, Küçüksu dere kenarlarında hasbahçeler yabancı elçilerin ve seyyahların övgüsünü almıştır. Saray bahçelerinde en çok gül, lüle ve sümbül kullanılmıştır. Beylerbeyi Sarayının Harem Bahçesi, Selamlık Bahçesi, Set Bahçesi ekzotik ağaç ve çalılarıyla ünlüdür. Topkapı Sarayı'nda Hasbahçe 5 ayrı avludan oluşmaktadır. Hasbahçe'nin eski görünümüne kavuşması için 2013 yılında lüle, sümbül, nergis, leylak ve zerrin türlerinde 500 bine yakın soğanlı bitki ve erguvan ekilmiştir. 2006 yılında bazıları 350 yıllık olan Topkapı Sarayı'nın bahçesindeki 91 ağacın bakım ve tedavisi yapılmıştır.

Topkapı Sarayı'nın dış bahçesi olan Gülhane Parkının Gülhane diye anılmasının sebebi, içinde Topkapı Sarayı'nın gül bahçelerinin bulunmasıdır. Parkın isminin geldiği gülbeşeker imalatı için gereken gül desteğinin de yine bu parktan sağlandığı düşünülmektedir. Gülhane Parkının 1912 yılında dönemin İstanbul Şehremini (Belediye Başkanı) Cemil Paşa tarafından bahçe düzenlemesi yapılmış ve park haline getirilerek halka açılmıştır. Günümüzde ise son büyük yenileme 2003 yılında yapılmış ve park ana hatlarıyla bugünkü haline getirilmiştir (Fotoğraf 11). Gülhane Parkına bini Isparta'dan, 9 bini Anadolu'nun farklı illerinden 10 bin gül dikilmiştir. Ayrıca her yıl düzenlenen İstanbul Lale Festivalinde yaklaşık 2 milyona yakın lüle ve ev sahipliği yapması bakımından önemli bir yer tutmaktadır. Bünyesinde bulunan yaklaşık 90 farklı ağaç türü içerisinde yüzyıllık ceviz ağaçları ve yakın zamanda ekilen kiraz ağaçları da bulunmaktadır.

Yıldız sarayı İç Bahçe (Has Bahçe ve Harem Bahçesi) de limonluklar, havuz ve kış bahçeleri ve seralar yer alır. Dış Bahçe günümüzde Yıldız Parkı olarak kullanılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Flora turizmi ağaçları, çiçekleri, ormanları, bahçeleri, parklarıyla bir ülkenin en önemli doğal zenginliği olan bitki örtüsünü kapsar. Flora turizmi kendi içinde 5 alt tipe ayrılır. Bunlar orman turizmi, ağaç turizmi, botanik turizmi, çiçek turizmi ve bahçe turizmidir. Flora turizmine açılmadan önce en önemli safhanın aşılması gerekir Turizmin bütün tiplerinde olduğu flora turizminde de bilgi hepsinden önce gelmelidir. Bilgi destinasyon alanlarının düzenlenmesi, koruma ve turiste açıklamak için önemlidir. Bu nedenle Türkiye'nin öncelikle flora turizmine açacağı alanların bilimsel bütün araştırmalarının tamamlanmış olması gerekir. Bu bilgiler ışığında alanın koruma statüsünün milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı, özel çevre koruma bölgesi vb. ilan edilmesi ve anıt ağaçların tescillenmesi, alanın kitap ve broşürlerinin hazırlanması, web sayfasının oluşturulması, yürüyüş hatlarının belirlenmesi ve bitkilerin etiketlenmesi, alan rehberlerinin yetiştirilmesi gerekir.

Fotoğraf 11. Gülhane Parkı (Suna Doğaner Arşivi)

Bu değerli varlık yangın gibi doğal afetten ve insan kaynaklı arazi kullanımından çok etkilenir. Bu nedenle öncelikle korunmaya alınmalıdır. Türkiye’de bitki örtüsünün koruma şekilleri, milli park, tabiatı koruma alanı, tabiat parkı, doğal sit alanıdır. Dünya Miras listesine alınma ve coğrafi işaret alma flora turizmi için önemli bir tanıtımdır. Türkiye’de coğrafi işaret alan çiçekler Isparta gülü (Isparta, 2005), Muş lalesi (Muş, 2017), Karagül (2017, Şanlıurfa), Gölbaşı Sevgi Çiçeği (2018, Ankara)’dir. Tıbbî ve aromatik bitkiler olarak Safranbolu safranı (2010, Karabük) ve Mor reyhan (2018, Arapgir) coğrafi işaret almıştır.

Dünya’da çok gelişmiş olan bu turizm tipi özellikle çok özenle düzenlenen botanik bahçeleriyle temsil edilir. Çiçek festivallerine yüzbinlerce turist katılır. Türkiye’de ise bu turizm tipinin gelişmiş olduğu söylenemez ve genellikle ekoturizm turları içinde yer alır. Ekoturizm çok geniş kapsamlıdır doğadaki bütün canlıları kapsar flora turizmi tematik bir turizm tipidir ve sadece bitkilere yöneliktir. Türkiye bitki çeşitliliği, şifalı bitkiler, aromatik bitkiler, endemik bitkiler açısından bakılırsa flora turizmi için çok büyük bir potansiyele sahiptir. Öncelikle botanik bahçelerinin sayısının artması, tur şirketlerinin bu konuda tur programları hazırlaması, bu konuda özel alan rehberlerinin yetişmesi, çiçek festivallerinin sayısının artması gerekmektedir.

Flora turizmine katılan turistlerin amaçları değişiktir. Flora turizminde turistin amacına yönelik hizmet verilmesi gerekir. Bir kısmı için flora sadece görselliktir. Bu turistler için flora turizmi foto safari turları şeklindedir. Bazı turistler için bilgi önemlidir bitkilerin isimlerini ve özelliklerini öğrenmek isterler. Botanik bahçeleri bilgi edinmek için en uygun yerlerdir. Bu turistler için hazırlanan turlarda flora turizmi konusunda alan eğitimi almış rehberler çalışmaktadır. Rehberlere botanistler tarafından bitki tanıma uygulamaları yapılmalıdır. Alan rehberi olmayan yerler için diğer bir hizmet ağaç ve bitkilerin isimlerinin ağaç üzerine ve bitki yanlarına levhalarla yazılmasıdır. Milli parklarda bu metot kullanılmaktadır. Bitkileri tanımak için bir diğer hizmet alan broşür ve kitaplarıdır. Türkiye milli parkları için kitap ve broşürler bulunmaktadır. Ormandan rekreasyon amacıyla faydalanmak isteyen turistler için yönetimler alanda mekânsal düzenlemeler yapmalıdır.

Orman turizmi, ağaç turizmi, şifalı bitkiler turizmi Türkiye’de ekoturizm ve kırsal turizm içinde yapılmaktadır. Bir alanda bitkileri yöresel isimleri ve yerleriyle en iyi yerli halk tanır. Bu geziler için yerli halktan rehberler alınabilir ve kırsal kalkınma sağlar. Tıbbi bitkilerde “halk botaniği” ayrıca önemlidir. Turlarda halkın tıbbi bitkilerden nasıl faydalandığı uygulamalı olarak gösterilir. Şifalı bitkiler hediye paketlerine girerek yerli halka gelir sağlamaktadır.

Flora turizmi mevsimlerle sınırlı değildir 4 mevsim yapılabilir sadece yaz mevsiminde yapılan ve bütün yatırımların yapıldığı yaz turizmine göre bütün yıl gelir getirir. Özellikle yapraklarını döken ağaçlardan oluşan ormanlar sonbaharda bir tablo

kadar güzeldir fotoğrafçıların ve ressamların ilgi odağıdır. Ormanda kış manzaraları, ilkbaharda çiçekler ve yaz mevsimi çiçekleri ve daima yeşil ormanlarıyla ilgi çeker. Bu ilgiyi sosyal medyada ağaç, orman ve çiçek fotoğraflarının yoğunluğundan anlıyoruz.

Çiçek hasadı turları farklı çiçeklenme dönemlerine göre farklı aylarda yapılır ve tur şirketlerini bütün yıl ilgilendirir. Çiçek hasadı turlarında nergis hasadı turları ocak ayında, lüle hasadı turları nisan ayında, Isparta gül hasadı turları mayıs ayında, lavanta hasadı turları temmuz ayında, safran çiçeği hasadı ekim ayında yapılır.

Bitki örtüsü turizm için önemli bir kaynaktır. Turizm ve bitki örtüsünün karşılıklı ilişkisi içinde turizm bitki örtüsüne zarar verebilir aynı zamanda koruyabilir. Korunması için öncelik sağlar ve aynı zamanda maddi kaynak sağlar.

İnsanların ağaçlara, çiçeklere önem vermesinde sosyal medyanın büyük etkisi olmuştur. Bahçe ve çiçek paylaşımları insanların bitkilere dikkatini artırmıştır. Doğa içinde bulunmanın sağlık açısından olumlu etkileri de insanları ormana ve kırsal alanlara yöneltmiştir. Böylece flora çeşitli şekillerde turizmin içinde yer almaya başlamıştır. Flora, turizmle ekonomik bir kaynağa dönüşürken turizmin bitki örtüsüne olumsuz etkisi orman alanlarını yapılaşmaya açması olmuştur. Turistlerin orman içindeki tesisleri daha çok seçmesiyle konaklama tesisleri orman içinde yapılmaya başlamıştır. Bazı yerlerde ağaç boyutlarını aşan büyük konaklama tesisleri yapılmıştır. Bu durum Antalya ormanlarında görülmektedir. Orman içinde yapılan tesislerin ağaç boyutlarını geçmemesi ve orman içine dağılması gerekir.

Longozlar yoğun orman içinde göl oluşturan sulak alan ve içinde sucul bitkiler ve çiçekleriyle flora turizminde görsel olarak en güzel yerlerdir. Fakat geçmişte çevresinde tarım alanları elde etmek için alanları küçülmüştür. İklim değişikliği de longozları tehdit etmektedir. Günümüzde turizmle gündeme gelen longozlar turizmin tehdidi altındadır. Turizmde en uygun kullanım alanı ahşap iskeleler üzerinde gezilmesidir. Turistlerin iskele dışında kalan yerleri de görmek istemeleriyle tekne veya su bisikletiyle gezilmektedir.

İnsanın doğa karşısında bir sınırı olmalıdır. Orman turizmi, yumuşak turizm adı verilen korumacı ve disiplinli bir uygulama olmalıdır. İnsan ve doğal kaynak kullanımı arasında sürdürülebilir ve dengeli ilişkiler kurulmalıdır. Özçekim (selfie) dünyada o kadar yaygınlaşmıştır ki insanları harekete geçiren en önemli motivasyon kaynağı durumundadır. Fotoğrafçılık flora turizminde önemli bir aktivite olmakla beraber özçekim ağaçlara ve çiçeklere zarar vermektedir. Bu durum özellikle binlerce yıl yaşında anıt ağaçlar için önemlidir. Korumanın turizmden önce gelmesine en güzel örnek yaşı 5000 yılı geçen Kalifoniyada Old Hara'nın (*Pinus longaeva*) ağacının yerinin gizli tutulmasıdır.

KAYNAKÇA

- Bakır, T., (2003). Daskyleion Hellespontine Phrgia Bölgesi Akhemenid Satraplığı, *Anadolu/Anatolia*, 25: 1-26.
- Benfield, R., (2013). *Garden Tourism*, Malta: Guttenberg Press.
- Ekim, T., (2009). *Türkiye'nin Nadir Endemikleri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası yayınları.
- Eminağaoglu, Ö., (2012). *Artvin'de Doğa Mirası Camili'nin Doğal Bitkileri*, İstanbul: Borçka Kaymakamlığı Yayını.
- Erik, S., Mutlu, B., Topaloğlu, S., Tarikahya, B. ve Aldemir, A., (2005). *Centaurea Tchihatcheffii'nin tarihçesi, Türkiye Florasındaki Yeri, yayılış Alanları, Taksonomik Özellikleri ve Diğer Bitkiler ile olan Birlikteliği*, A. Boşgelmez edit. *Centaurea tchihatcheffii (Ankara Gölbaşı Çiçeği) içinde* (179-259).
- Dilaver, Z., (2017). *Ankara'nın Botanik Turizm Potansiyeli, The Congress book-IWACT 2017 içinde* (556-569).
- Gönençgil, B., (2009). *Tehdit Altındaki Kıyı Alanlarına Bir Örnek: Acarlar Longozu – Karasu, Sakarya, TÜCAUM V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu 2008 Bildiriler Kitabı içinde* (31-38).
- Irmak, M. I. ve Yılmaz, H., (2011). Flora turizmüne bakış açısının anketlerle belirlenmesi, *Biological Diversity and Conservation*, 4(1): 99-106.
- Kurnaz, A. ve Babür, E. T., (2018). Flora-Fauna ve Endemik Türlerin Ekoturizm Ürünü Olarak Kullanılması: Datça Yöresi Örneği, *Mesleki Bilimler Dergisi*, 7 (2): 410-419.
- Nami Yurtseven, N., (2018). *Osmancalı (Manisa) Köyünde Taşlaşmış Ormanlar Üzerine Coğrafi İnceleme*, TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu 2018 içinde (875-892).
- Günel, N., (1994). *Liquidambar Orientalis (Anadolu Sığla Ağacı)'in Güneybatı Anadolu'daki Yayılışında Relief İklim İlişkileri*, *Türk Coğrafya Dergisi*, 29: 175-190.
- Günel, N., (2013). Türkiye'de İklimin Doğal Bitki Örtüsü Üzerindeki Etkileri *Kültürümüzde İklim ve Mevsimler ACTA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi Online*, V (1).
- Özçelik, H., (2018). Türkiye'nin Siyahi Yediveren Güllerinin Tanıtımı *KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi*, 21(3), 407-423.
- Sabuncu, R. ve Çalışkan, S., (2008). Akdeniz Servisi'nin Ekolojisi ve Silvikültürü, *Orman Fakültesi Dergisi*, 58 (1): 53-72.
- Türkoğlu, N., Gürgen, G. ve İ. Çiçek (2009) Çamlıdere Fosil Ormanının Doğal Ortam Koşulları ve Jeomiras Bakımından Önemi, *e-journal of New World Sciences Academy* 4(3): 147-156.
- Ünalı, Ü. E., (2004). Nesli Tehlikedeki Ağaç: Ehrami Karaçam (Pinus Nigra ssp. Pallasiana var. Pyramidata) *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1): 67-80.
- Pickering, M. C. ve Hill, W., (2007). Impacts of recreation and tourism on plant biodiversity and vegetation in protected areas in Australia, *Journal of Environmental Management*, 85 (4): 791-800.
- Sayılan, H., (2009). *Endemik Bir Bitki Türü Olan Muş Lalesi'nin (Tulipa sintensis Baker) Botanik Turizmi (Bitki Gözlemciliği) Amaçlı Değerlendirilmesi*. TÜCAUM, V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu 2008, Bildiriler Kitabı içinde (473-482).
- Tekin, E., (2005). *Türkiye'nin En Güzel Yaban Çiçekleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Turton, S. M., (2014). *Climate changes and rainforest tourism*, B.Prideaux (ed.) *Rainforest Tourism Conservation and Management içinde* (70-86 ss.), New York: Routledge.
- Yılmaz, H., Karahan, F., (2003). *Eko-Turizm Yaklaşımlarında Flora Turizmi: Palandöken Dağlarının Potansiyeli. I. Ulusal Erciyes Sempozyumu içinde* (94-95).
- Zeppel, H. (2014). *Indigenous peoples and rainforest tourism: canopy walkways as tourist attractions*, B.Prideaux (ed.) *Rainforest Tourism Conservation and Management içinde*, (226-238 ss.), New York: Routledge.